

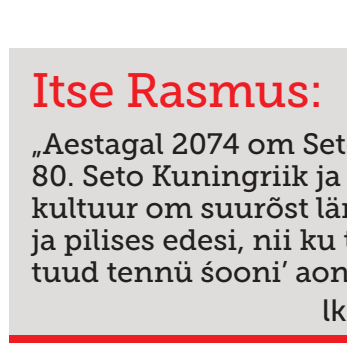
Uibolehe Urmo:

„Kuul om seeni’
loonu tundõ, õt
kõik om saamisõ asi,
inämb tulõ opada’
andmisõ puult.”
lk 3

Kauksi Ülle:

„Edimäne ülembsootska
Anipai Vello üteli, õt taad
Seto Kuningriigi rongi
inämb piätäda’ saa-i, taa
kihotas edesi tulõvikku.”
lk 10

Itse Rasmus:

„Aestagal 2074 om Setomaal
80. Seto Kuningriik ja seto
kultuur om suurõst lännu
ja pilises edesi, nii ku tä om
tuud tennü sooni’ aoni.”
lk 11

Setomaa

Hind 1.50 eurot

August 2024, nr 8 (417)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Seto Kuningriik – pido üle külä!

Joudsõgi’ tuu päiv, mia sai kalendrihe vereväga’ kirotdõdus jo minevä aestaga, õt kindlahe kohal olla’, selle õt õga kõrd om tšuut tõistmuudu soo suur setokõisi üleilmalinõ kokkorjuminõ. Seto Kuningriigipäiv oll Obinitsah, mõnõgi’ jaost Setomaa süämeh. Külälisi oll üle 6400. Kokko sai sõbra’, sugulasõ’, hõimu’ ja muidogi’ uudistaja’.

LÕIVU MERLIN

Kuningriik joudsõ jälki’ umma kodo, kost naas 1994. aestagal pääle. Hao Paali iistvidämisõl sai alostusõ. Tuu, õt õgal aestagal pido om eis’ küläh üle Setomaa, om kõrraldajilõ välläkut-sõh, a samah ühendäs küllä ja kogokunda. Kõõ tetäs inne pito ütidsõ’ kõrdasäädmsõ talosõ’. Obinitsah naksi’ ettevalmstusõ’ jo sis, ku lumi ar’ läts.

Plats oll sool kõrral hõste liigendet. Obinitsah olõ-õi ütist suurt platsi olõmah. Kõrraldajidõ jaost tekk tuu vaest asä tšuut keerolitsõs, a töösõlt puult oll pido müüda küllä lajah, terveh külä oll haarõt tegemisiga’.

Erinevä’ lava’ olli’ säet sää-nestmuudu, õt tegemisõ’ saasi’ olla’ üteltisi ja ütstõist sekäsi-i. Laadokaupmehe’ olli’ säet nii ku kõõ katto harro, uma’ ja külälisõ’. Ummi söögipakjilõ tekk tuu tšuut päähallu, a näpotüütegijä’ olli’ uma kotusõga’ väiga’ rahu. Hüä oll hummogu minnä’ päält kauplõmistelgi ülespandmist telgi taadõ sõpru mano hummogukohvi juuma. Pererahvas peräst üteli, õt pääle mu’ oll viil tulnu’ vöörit kohvi tahtma, kiä’ sis tull õks ilostõ välikohvigu pidäjidõ mano saata’ laadoplatsi pääle. Kauplõminõ läts hõste ja hüvvämiilt tekk hüvvi inõmisi nägeminõ – oll tutvit, oll sõpru. Mõnt treh-vätki’ õnnõ ütst kõrd aestaga joosul ja kuningriigipääväl.

Mitmõ’ sõbra’ olli’ võistlõmah ja tull’i säält kõõ pareba meistri avvupaprõga’. Hüä, õt nuu’ avvupaprõ’ õks tsõõri käävä’, kukki’ ütst jago om õgal aestagal sama’. A hüä, õt tulõ õks vahtsit pruumjit ka’ mano, selle õt õga siih võit olõki-i kõõ tähtsõp. Töösõlt puult jäl’, õt ku uma töie ja tegemisiga’ saat satu inõmisi puult ar’ märgit, om õks suur tunnustus. Võidu takah om reeglinä aestagidõ joosul tett tüü ja opminõ – olgu’ sis tuu söõgi, joogi, näpotüü vai mõnõ töösõ võidõlusõ man.

Arvada’ sool kõrral tulti kuningriigipääväle uudistamma

õks ka’ vahtsõt Ilmaveere maia. Vanast kuul-kerkost arhitektuuri mõttõh olõ-õi midägi’ perrä jäänü’, a positiivnõ om tuu, õt ütst külä nulk om jälki’ kõrda saanu’. Setomaal om man vahtsõnõ kotus, koh pita pitä’, süüke maitsa’ ja ütst olla’. Ilmaveerelt om hüä kaia’ ilosa Obinitsa järve pääle. Hüvvämiilt tege, õt tegüsiti inõmisi tulõ Setomaalõ mano, kiä’ toukasõ’ kauma midägi’ suurt. Vana kerik-koolimaja uut vahtsõt ello ja hingämist mitmõ’ aestaga’.

Mullõ hindäle tulõ miilde tuu aig, ku Sarvõ Öiõ kõrrald sääl seto kandlidõ välläragomisõ laagrit – pia kõigil tsibihärläisil omma’ sääl tett pilli’ kotoh. Kandlit tulti tegemä üle Eestimaa ja ettevõtminõ sai rahaapi ja toimetamist oll mitmõ’ aestaga’. Pia kõigilõ oll tuu elo edimäne kokkoputtuminõ puutüüga’. Verd, hiki, pisarit ja hüvvämiilt jakku pikäst aost.

Sool kõrral läts pido edesi üle külä ka’ sis, ku aamõtligult olli’ kõnnõ’ peet ja pido läbi. Lenna laul õdagu, moro oll rahvast täüs. Samal aol perimõsmuusi-ka huvilisõ’ olli’ muusiumi kõrral kuuri all, koh oll kuniga pidolaud, ja leelo helisi sääl viil kavva. Muidogi’ oll perä-pido galeriis, koh Ülle ja Evar ütst punkaridõga’ tõmpsi’ peo kauma.

Soo aestaga kuningriigist mullõ miildü kõõ inäbä tuu, õt pido oll üle külä ja ilda õdaguni’ vällä. Ilmataat oll hüäh tujoh õga ujota-as õga ka’ kõrba-as pidolisi üle. Rahvast jakku õgalõ poolõ, nii tandsma, laulma, pilli mängmä ku ka’ uudistamma, ostma ja müümä.

Suur teno kuningriigipääväl kõrraldajilõ!

Loe ka lk 2, 3, 10 ja 11.

Mehe’ löövä’ kasatskit.

Sundelli Harri pildi’

Sootska’ kogonõsi’ Riitsaarõ Evari värehti iih.

Kuninga meistri'.

Sundelli Harri pildi'

Sõira maitsja'.

Kuningriigi laud sai uhkõ.

XXXI SETO KUNINGRIIK OBINITSA 3.08.2024

- Ülembsootska:
Uibolehe Urmo
- Kuninga koorikõnõ:
leelokoor Kullakõsõ
- Kuningriigi pillimiis:
Hiiobi Brett,
eripreemia: Paloka Pilleriin
- Kuninga kargusõkargaja:
Nikolajevi Katrin,
eripreemia: Sarvõ Maarfa
- Kuninga nuur kargusõ-
kargaja: Keerpalu Agnes,
eripreemia: Tarrosõ Triinu-Liis
- Kuninga kasatskilüüjä:
Savatejevi Ivvan
- Kuninga leeväküdsäjä:
Hõrna Rieka (nr 6),
rahva lemmik:
Täpsi Aivar (nr 1)
- Kuninga piiragüküdsäjä:
Kruusamäe Sirje (nr 1)
- Kuninga sõirameistri:
Kruusamäe Sirje (nr 8),
rahva lemmik:
Nurme Kai (nr 2)
- Kuninga ollõtegiä:
Kotovi Heldur (nr 6),
rahva lemmik: Raali Ain (nr 3)
- Kuninga taarimeistri:
Kotovi Heldur (nr 6),
rahva lemmik:
Tuvi Toomas (nr 7)
- Kuninga veinimeistri:
Kudre Helena (nr 2)
- Kuninga hansaajaja:
Viina Jaan (nr 8),
rahva lemmik:
Kasvandiku Hillar (nr 3)
- Kuninga näpotüümeistri:
Otsa Sirje (nr 18),
rahva lemmik:
Andresoni Sigre (nr 2)
- Kuninga vägümiis:
Süvaoru Sander
- Kuninga kalamiis:
Suurem Juri
- Kimmäs seto keele kõnõlõja:
Jürisoni Anneli

Seto Kuningriigi latsipäiv

- Nuursootska: Itse Rasmus
- Karus: Valgu Mõtus
- Pernaane: Kalmu Kerla
- Pillimiis: Tormi Ando Temmo

Saami' Setomaal

1.–6. augustil käve' Ōuruupa kultuuripääliinu Tartu 2024 ja Bodo 2024 programmiga' „Rising young ambassadors in minority cultural field“ („Kasvatõh väigokõisi kultuurõ iist-kõnõlõiji“) Eestih Norra saami'. Projekti mõtõh om, õt väigokõsõ' kultuuri' (võrokõsõ, seto', mulgi', saami') saasi' umavaihol tutvast, nakasi' ütstõõsõga' läbi kauma ja sis peräkõrra kõrraldasi' ütitse näütise.

Juunikuuh olli' võro, seto ja mulgi noorõ' Norramaal saamõ man. Näile kõnõldi nii ilosahe Setomaast, õt nä tahtsõ' eis' tulla' tuud kõkkõ kaema.

Edimätsel pääväl nä käve' Obinitsa muusiumih, koh näile tutvustõdi ja näüdati, õt kuvvamuudu seto rõivit sãlgã pandas. Saamõlõ seto rõiva' olli' väiga' miiltmüüdã ja nä olli' huvtõt, õt kunas mäntsit rõivit sãlgã om pant. Saami' olli' kõgõpãält Seto Kuningriigi latsipãävãl ja sis järgmãtsel päävãl Kuningriigipãävãl. Latsipãävãl tutvustõdi seto traditsioonõ, kiilt, opati tandsa ja nä sai' olla' nuursootska vãllãsortmisõl. Ōdagu oll sũüminõ Taarka Tarõh, koh pakti havvutõt upõ, mia' näile väiga' miildü, ja perãst sũüki oll vaba voli kõnõlda' sootska Hõrna Aarega'.

Tõõsõl päävãl, Seto Kuningriigipãävãl, nä imehti', õt kuis nii väikõl rahval saa olla' sããne suur üritüs ja kuis nii hulga inõmisi om seto rõivih. Saami' osti' näpotüüd ja maidsi' kodotett sũüke. Nä ka' tahasi', õt näil olõs samasããne uma rahva kokkosaamisõ päiv. Ōdagu sõidõti Tartu liina kaema ja kulõmma suvõpido kontserti. Saami' joudsõ' olla' ka' Mulgimaal Mulkõ Elãmüskeskusõh ja maitsa' mulgi putro ja korpi. Viimãdsel päävãl olti Võromaal, koh arotõdi näütise tegemisõ teemat, kauti matkamah ja Ōdagu oll saamõ jaost kütet sann.

Norrast peri saamõ jaost oll kõgõ suurõp üllãtüs toonõkurõ nägeminõ. Ku nä edimãist kõrda läbi bussii aknõ toonõkurgõ rõpsi', sis nä arvssi', õt vaest tuu suur tsirk om elãjãaiast ar' paenu'. Näile sis seletedi, õt toonõkurgõ pia-ai pelgãmmã, nä elãsegi' meil siih vabalt. Nä tahtsõ' õkka toonõkurgõ pildi pããle saia'.

Tagasimineki hummogu käve' saami' Tartoh ERMih. Näile jäi Lõunõ-Eestist ja Setomaast väiga' hüã mälestüs ja nä lubasi', õt tulõva' kindlahe viil sũüã tagasi.

BERGI EMILIA

Saami, seto, mulgi, võro noorõ' Seto Kuningriigih.

Bergi Emilia kogo pilt

Kõgõ hullõmb, mia riigi vai rahvaga saa juhtuda, om tuu, õt mi jää ullis

Kauksi Ülle intervjuu vahtsõ ülembsootska Uibolehe Urmoga, kiä om koolimiis ja TERA koolijuht

Sul om väega luulõlinõ väärnimi, kas tiiät ka suguvõsa väärnime valimisõ luku?

Tuud valimisõ luku olõ-i täpsembält minoni joudnu, a ma tiiä, õt Uibolehe' omma' üte juurõ haro'. Küllätüvä om esä sünnükotus. Olõ parhillaki' Ussaiaoro tallo sisse kiroto.

Midä mäletät seto perimüslüköst lastõkasvatusõ kombist?

Tuu, ku ma kasvi, oll' nõukoguaignõ periood, esäpuulsõ vanavanõmba' olli' koolnu'. Keele opminõ om imäpuulsõ vanaimä mant, kiä oll' võro taustaga – Tahna külä Hani- kasõ küle all. Kasvatus oll' lihtsalt vanaimä man olõminõ ja säääl nättü, kuuldu ni kogõtu. Imä ja esä käve' tüühü ja latsõ' viidi vanaimä mano, koh eläjä' ja tüü olli' loomulik elo osa. Erilidsõmb Piusa vai Hanikasõ puuti minek, õgah taloh naabrimemmiga jutuvestminõ; keele- tunnõtus ja huvi aläs säält. Seto keele opminõ om rassõ, ku alostat nullist, keeletaust om hüäs abis, ku om tulnu latsõaost üteh. Imä-esä ka kõnõliva'.

Kiä oppas last inämp – kodo, kuul, külä?

Kõik oppasõ', tuu om haridusõ olõmus, sotsiaalnõ protsess, koh õgal uma roll. Eolidsõ' muutusõ' omma' veenü' sinnä', õt tahetas, õt kuul kõkkõ opanu', kodo ja külä taandusõ'. Seto kultuuri kontekstih piäs olõma nii, õt kodo ja külä omma' tähtsä'. Euruupah om kerik olnu sotsiaalsõ elo opmisõ ja avitamisõ kotus, oldas ütstõõsõlõ toes. Eestimaal vähämb tähtsä ku Euroopah. Külä avitagu' ja saisku' ummi latsi iist. Meil inämb usaldada-i latsi naabridõ ja vanavanõmbidõ huuldõ, kiil ja kombõ' jääse' edesi andmalda'. Muutusõ' toimusõ', a kuul asutusõna olõ-i valms pakma kõkkõ, midä kotost ja küläst tulõ-i. Setomaal om olõmah ütime lugu, meil om eelis luo esitämises, levitämises, identiteet om tukõv, pia-i vällä mõtlõma mi rahva luku.

Mia om Su meelest haridus?

Taa om laemb tähendus, opminõ, mia võrdi-i kooliga, õgal puul piat opma. Inämb ar' kasutama muuseummõ, külämaio, targalt toimõtavit talla. Periselo mõistminõ ja arvusaaminõ omma' tähtsä', tähtsämbä' ku kooliharidus. Periselo mõistminõ ja elo man olõminõ.

Eloh toimõ tulõminõ. Ku lats tulõ haridussüsteemi katõaastadsõna sisse, kiä tiid, õt midä 25 aasta peräst vaia. Vot saldmõinõ, mõistminõ, huulminõ jääse' vajaligus – määne taht tuu ilmaelo om.

Olõmi lannü telefoni ja televiisori pääl, lugõminõ vähänes – haridus om, õt sa kogõt asju, tuu and suurõmba tarkusõ. Hüä, õt seto üritüse' õgal puul toimusõ', sündmusõ' andva' tunnõtusõ, keele, mälestüse'.

Kas toimõtulõminõ om kipõ infootsing vai õt kuis vili ja

Ülembsootska Uibolehe Urmo.

Sundelli Harri pilt

kardohk kasusõ'. Luudu and, kuis tagasi anda'. Elo olõ-i olõminõ, käsi pikäh, a tiidminõ, kuis saanu' tagasi anda'.

Kuul om seeni loonu tundõ, õt kõik om saamisõ asi, inämb tulõ opada' andmisõ puult.

Midä ja koh eis' opnu olõt?
Olõ opmist tähtsäs pidäni.

Kooliharidus, kogõmisõ osa. Pääl Obinitsa 8-klassilist kuuli tull' Vahtsõliina keskkuul. Mul om olnu sändse' oppaja' – Hörna Aare, Nilgi Iia, Riitsaarõ Raili, Tarrosõ Rein, Mehiläse Mikk, kelle mõol olõ naanu armastama nii loodusainit ku aoluku. Puustusmaa Liidia, bioloogia oppaja' ütli, õt ma võisi'

eis' ka oppajas saia'; nii võtigi tuu päähä ja latsigi Talina pedagogikainstituuti loodusainidõ oppajas opma. 1996. aastal kisk Talina poolõ, säääl paistu' võimalusõ, naksi eis' ka oppama, ruttu tüüle. Midä aig edesi läts, tuud kõvõmbahe kisk süä Lõuna-Eesti poolõ tagasi. Opsõ viil Tarto Ülikoolih sotsioloogiast,

koh tull' mõistmist haridusõ rollist ütiskunnah. 2012 kolisi Tartohe, Setomaalõ lähkompa, tunn sõitu ja Setomaal, esä-talo tahtsõ hoitmist. Olõ opnu viil ka strateegilist juhtmist ja haridusõ juhtmist – opminõ om käunu kogo elo.

Kost tull' müksaminõ koolipapa aamõti poolõ?

Vahtsõliina Keskkooli uma-aignõ direktor Ojala Heiki om olnu mullõ mõoga. Timäst paistu koolijuhi aamõti väärikus, oll' iihkujo, mõistsõ küssü' õigõl aol, õigit küsumüsi.

Minkõga Setomaa hoit kinni, õt peris katõ jalaga liinamiist olõ-i saanu?

Päämine, õt ku vanalõ Võromaalõ jovvat, tulõ tõõnõ tunnõh sisse – taa om akupank, kost saat energia. Varbaga kodomoro haina pääl ja uma lumbi vette – tuu tege õndsas.

Ku kavva olõt jo Setomaa haridusõ üle murõhtanu ja midä olõt tuu hüäs tetä' joudnu?

Pikemb om olnu tuu murõhtaminõ. Ku kuulõlõ ja näet, kuis kuulõ kinni pandas. Kurb ku jo Obinitsa kuul kinni panti. Tuu jaos, õt panusta', piat mõistma. Viimädse' kats aastat olõ tegeleü. Mõttõtalgo' „Vunki mano“ olli' kats aastat tagasi. Säääl sai joba mõttidõga seeh olla' ja noist osa omma' tüühü lannü'. Oll' tunnõh, õt õga Setomaa kuul aja umma asja. Õt kõik piat eristümä, konkurents segäsi. Käve kooli' läbi, proomõ tugõvuisi mõista'. Kuuhtüü, ühtetegemisõ kultuur – nuid om vaia. Märgotustalgit om ütsjago olnu'. Kõik kolm kuuli ütehkuuh joba sündmuisi tennü', kõik jo üte' Setomaa latsõ'. Keele ja kultuuri opminõ piat seeh olõma. Kui tuu joba om tulnu' soo ilma aigu kooli rollis, piat panustama, koh muial ku Setomaal. Ütime vastutus. Kiäki tõõnõ oppa-i seto latsilõ kiilt ja kultuuri, ku mi eis' tuud tii-i, just koolih piat ka inämb tegelemä. Tohi-i olla' hirmu, õt ku muialt perre' tulnu' – tullit, elät; auasi, õt tunnõt kohalikku kultuuri.

Seto latsiaiarühmä kogõmust tulõ jaka'. Klassi avaminõ Obinitsa – kõnõlda' üle riigi. Haridusreform piasi' liikuma sinnä', õt õgal puul saa oppi'. Teemi' võimalikus opmisõ nii, õt tuu om laemb. Tuud tiidmist vaia ka haridusministridõl, oppajil. Soost oppi' kõigil.

Piiririik olõminõ olõ-i kultuuriküsimüs. Soo om riiklik julgõlõkuküsimüs. Meil

piat olõma siih inemisõ', tüükotusõ', kooli'. Laembalt nägemisõga. Ello saa-i õnnõ turismiga käumah hoita'. Laemb ja mitmõkesitsem piat olõma elo maal.

Õga ülembsootska vali eis' uma tüüpõllu ja kirotas hindäle käsu', koh külbä' vai haina vällä kaku'. Midä Su jaos om vällä kuurdunu?

Omgõ tuu, õt inämb üteh märgota' ja tetä', kuningriigipäiv sünnüs väega suurõst üttest tahtõst. Õga sammukõsõga ühtehtegemistõlõ lähembäle liiku'. Haridusello vaia inämb mõistmist ku konkuriirmist ja hukkamõistmist. Õga jo Obinitast Talinahe sama pallõ maad ku vastapite. Oppaja' võiva' tagasi tulla', perre' latsiga niisamatõ. Ku om hüä toimiv koolisüsteem, nakas tuu siia' inemisi tagasi tõmbama.

Kuis saanu' inämb tukõ seto keelele, õt pästä' kiil häömäst?

Koolil piat olõma suurõmb roll, kuna om tulnu seto keele edesikestmisõ iist saismõnõ koolilõ. Tulõ noid inemisi kuuli tuvva', kiä' mõistva' kiilt ja olõs valms oppama. Kodo ja vanavanõmbidõ roll om muutunu, piäs olõma mõtõh lüüdä' koolivanaimä ja koolivanaesä. Tegevä' ja näütäse' tähtsit elos vajalikkõ tegevüisi ja asju.

Mia' omma' nuu' põhiväärtusõ', midä piat vajalikus tulõvadsõlõ põlvõlõ edesi anda'?

Huulminõ, mõistminõ, tähelepanõminõ, ütstõõsõst arvusaaminõ, õt inemisõ' muutusi-i väiga ütsikus indiidis vai perekunnas, tulõ mõista' ütstõõsõga arvõsta', tetä' asju kuuh.

Räppo Jaani luulõtusõh, mia om võetu Seto hünni alostekstis, om inämb salmõ algusõh olnu'. Üts väega tähtsõ rida – haridus mi ülembtsiit piat olõma – om vällä jäänü vai jätet. Kuis saanu' tollõ tagasi vai mano panda'?

Ku ineminõ om teksti loonu ja ku ineminõ om vällä jätnü, saava' ka inemisõ' üldä', õt om tähtsä ja kas vai vaimsõlt tagasi panda'. Kõgõ hullõmb, mia riigi vai rahvaga saa juhtuda', om tuu, õt mi jää ullis. Haridusõl om roll riigikaitsõ, kultuuri, keele mõistmisõl, luudusõ hoitmisõl. Väiga ull' om ull' olla'. Tarkusõga olõ-i pallo tetä', ku olõt vaimult haigõ, piat olõma nii kihält ku vaimult terveh. Tarkusõst ütsindä olõ-i elohhoitjat vai edesivijjät.

Kaika suvõilikooli' olli' keele ja kultuuri olulisusõ mõistmisõ ja tunnõtamisõ poolõst tähtsä', olõ latsõna säääl man olnu. Setomaal omma' hüvvä tüüd tennü' Luumõ Kati laululaagri, Rikka Ivvani pillilaagri.

Turist tuu sissetulõkit, a umal rahval tohi-i minnä' elo halvas. Ku eis' umal maal saa-i ummi kombidõ perrä ellä', olõ-i asi õigõ. Vaikus ja kotus tohi-i kaoda' õga häädä'.

KUNINGA SÕNOLISÕ LAUL

Maapäävä manifesti sõnomi'

Kuulkõ', korgõ' riigiherrä',
uhkõ' umavaltsusõ'!
Külä' omma' siih kõnõlõnu',
armas rahvas arotanu.
Mito mõtõht sai märgotõdu',
pallõ mõttit sai paprõ pääle.
Manifesti siih manitigi,
sõnomida sorditigi.
Teele anna mi oppusõ,
taha anda' mi tarkusõ.
Essügu-i ti excelihe,
pääd pite papõrdõhe!
Tulkõ' küllä ti kõnõlõma,
miika asjo ti arotama!
Vallalõ olgu' valtsõminõ,
ütehkuuh olgu' ütlemine!
Aśalda ti annõtagu-i,
tolgulda ti toetagu-i!
Targalt naakõ' ti tugimahe,
aroga ti avitama!
Nutiga haarkõ' nuuri mano,
kavalahe nä kampa võtkõ'!
Paiga hoitkõ' ti perimusta,
ummamuudu olõmista!
Kogokunna- taha -koolikõisi,
paigapäälis haridusta.
Õgah paigah piät ellä' saama,
asjo aia' õgah alõvinna.
Elopaiku vaja ehitäda',
kodopaiku kobendada.
Lainuga lätt latusambalt,
tugimisõl tugõvambalt.
Paragrahvi ti painutagõ',
säädiust säädkõ' säädsähe!
Nutti jääs õga sõs nulga pääle,
tarkust külätanomilõ.
Olkõ' tubli' ti tunnustama,
olkõ' julgõ' ti julgustama
küläelo küdsäjidä,
elo iistvidäjidä!
Nakas elo sõs
edenemmä,
kodokant saa
korgõmbast.

VALGU MEEL
18.08.2024
Eesti külli
Maapääväl
Verskah

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle,
tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõd Vallah) Järvelilli Rein,
tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välländaja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela,
Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike,
Jüriöö Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm
ja lisalehte Vahtsõd Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Luigõ Iris.

Linnusõ Anni.

Raali Elis.

Külvigu Heleni pildi'

2024. aastagal üliopilaisil kirotõt töid oll hulga

Šool aastagal oll Seto Instituudih väigokõnõ juubõl: jo 10. kõrda anti vällä preemia' kõgõ parebilõ opilaisilõ ja üliopilaisilõ. Juubõliaestagal olli' kõik konkursilõ saadõt tüü' sisu poolõst huvtava' ja hüä', tuuperäst oll keerolinõ nuidõ siäst kõgõ pareba' vällä otsi'.

KÜLVIGU HELEN

Suur hüämiil om tuu pääle, õt šool aastagal oll mitu kohaligu noorõ tüüd, nii opilaisi ku ka' üliopilaisi ummi. 2024. aastaga (üli)opilastõie võistlusõlõ saadõt ütesä tüüd: üts magistri-tüü, kol' bakalaureusõtüüd, kol' seminaritüüd ja kats gümnaasiumi uurmistüüd. Kõik saadõt tüü' omma' trükit ja kõüdet, nuid saat kaia' ja lukõ' Reegi maja raamadukogoh.

Päävvuhinna võit tüü setokõisi vällärändamisõst

Magistri- ja bakalaureusõtüü' panti šool kõrral ütte kategooriahe. Šoo kategooria ja terve konkursi pääpreemia sai Luigõ Iris Tarto Ülikoolih ökoloog-ia ja maatiidüisi instituudih kaitsõt tüü „Väljaranne Setomaa 1945–1965“ iist. Irise tüü mõtõh oll kaardista' setokõisi aoluulist vällärändamist uma põlitsõlt kotokotusõlt aastagal 1945–1965. Kohe ja mille lätsi' Setomaa peräst tõist ilmasõta tuhandõ' seto kultuuri kandja' Andmit võõdõti 2011. aastaga rahvaloendusõst, läbi interneti saadõt küüsümüisist ja retrospektiivsist intervjuudõst. Samal aol uuriti ja panti kõrvotsidõ vällärändaminõ nii VNFSV Setomaa ku ka' ENSV Setomaa. Tuust tull vällä, õt Setomaa peräst päämõtõst mint Tartohe, Talinahe, Rāpinā valda, Võro ja Põlvahe. Kõgõ ināp minti Tartohe nii Vinne ku Eesti poolõ päält. 2011. aastagal rahva üelugõmisõ perrä elli Tarto liinah 687 inõmist, kiä' olli' Setomaa sündünü' 1920–1965. Mille minti? Päämõtõst opma, tüüle ja kiudutõdi.

Hindajidõ arvaminõ oll, õt Luigõ Irise tüü tõi kõgõ inābā tiidmist šoo aoni' uurmalda' teemal. Irise tüü man mār-giti ar' ka' hüä käsitus ja kompaktõ esitāminõ. Luigõ Irise tüü juhendaja' olli' Mõisja Kiira ja Leetmaa Kadri, nä mõlõba'

omma' juuri piteh Setomaa.

Väiga' tävvelinõ ja laebalt tiidmisi andva oll ka' Küllä-tüvä külä näio Raali Elise lõpu-tüü „Tegevuskava „Seto aastaring“ Setomaa noorsootõõ kes-kuse ja Setomaa valla haridus-asutuste koostõõs“ (Tarto Üli-kooli Vilāndi Kultuurikolledž), selle õt tuu, midä latsi ja nuu-riga' tetäs, nii-üldä' vabahari-duslik tüü, tuust olõnõs, kuis nä perimusest arvu saava' ja nakasõ' edespidi hindamma. Tä võtt sātse teema hindä lõputüüst tuuperäst, õt täl oll murõh seto kultuuri hāõmisõ peräst ja samah oll küüsümüis, õt kuvvamuudu tuvva' seto kultuur Setomaa valla nuurilõ lähebāhe.

Tulõnõvalt probleemist sääd Elis iihmārgist sääda' kokko Setomaa Nuursootüü Keskusõ ja 2024/2025. oppõaestagal tüühü nakkava Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi kuuh-tüüh läbiviidav tegevuskava seto perimuskultuuri opisõ-jaost. Edimātse tegevuskava kokkosādmisõl tekk Elis kuuh-tüüd kõigi seto perimõsoppõ oppajidõga'. Pääle tuu and tä umah tüüh ülekaehusõ, kuis inne om seto kultuuri edesi ant, Setomaa üldhariduskuu-lõh ja nuurikeskuisih perimõs-kultuuri opisõst ja parhillat-sist kõgõ parebist praktikidõst. Hindajidõ meelest oll Raali Elise lõputüüh hüvi üldistüisi ja soovtüisi.

Väiga' tugõva' seminaritüü' tõi' vahtsit tiidmisi

Seminaritõiest sai pääpre-mia Raali Elis uma Tarto Üli-kooli Vilāndi Kultuuriakade-miah kaitsõt tüüga' „Setomaa noorte suhestumine seto kul-tuuriga“. Timä tüü man tõi' hin-daja' vällä hüä lätelitsõ poolõ, vahtsõ' tulõmusõ' ja tettu kaar-distusõ. Elise seminaritüü mõo-tusõs oll tuu, õt meil olõ-õi üle-kaehtust, minkõga' Setomaa noorõ' seto kultuuri suhes-tusõ'. Tuuperäst om nuuriga'

kamandavil inõmisil keerolinõ nuuri üteh haarda' seto kultu-urist osa võtma ja tuud luuma. Elis tahtsõ umah tüüh vällä sel-gitā', õt minkõga' seto noorõ' seto kultuuri suhestusõ' vai suhestu-ui ja kuvvamuudu nä tuud seletāse'. Kūsitlüisi abiga' tull vällä, õt kõgõ inābā huv-tas nuuri materiaalnõ kultuur: seto rõiva' ja taloarhitektuur. Kõgõ vähāp suhestusõ' seto noorõ' vaimsõ kultuuri nättü-sega', nii ku pühā', rahvausund ja seto kiil. Suhestumist seledi' noorõ' aoluuhuvi, asju vällānā-gemisõ, Setomaa elāmisõ vai uma seto peritoluga' ja huviga' teemavaldkunna vasta.

Seminaritõie tugõvah ja võrdsõh konkurendsih tunnus-tõdi ka' Hiiobi Breti tüüd „Seto traditsioonilidsõ viiolimuu-siga analüüs Vanase Jüri näu-tel“ (Tarto Ülikooli Vilāndi Kul-tuurikolledž). Brett om põhali-gult uurnu' kõkkõ, midä arhiivi om kogot, ja noodistanu', teno toolõ om no' hõlpsa saia' kätte üte seto viiolimehe mängit luu'. Truba külä pillimiis Vanase Jüri om ainumas seto viiolimāngjā, kinkõ mängust om Eesti Rah-valuulõ Arhiivih salvõstüisi. Salvõstusõ' omma' tett aesta-gal 1913, ku müüda Setomaad käve rahvaluulõ kogomah soomõ folklorist Armas Otto Väisänen. Breti suuv ja mõtõh om, õt Setomaa kiigalüüjä' ja ka' tõosõ' huvilisõ' māngsi' traditsioonilist ja traditsioo-nilitsõlt vannamuudu muusi-kat. Hindajidõ arvatõh om Breti seminaritüü tugõvusõst kompaktõ arhiivimaterjal ja tuu sisse süvvā minek.

Samahüä seminaritüü oll kirotanu' ka' Tarrosõ Triinu-Liis – „Pärimuse kandjate suh-tumine seto leelo esinemiskul-tuuri“ (Tarto Ülikooli Vilāndi Kultuurikolledž). Tüü tugõvu-sõst om huvtav kaeminõ telgi-tagotsihe. Tä om suurõ hulga inõmisiga' kõnõlnu', näide käest küüsünü' küüsümüisi esinemisist. Triinu om Navigõ külāst peri, tä uurõ, õt kuis tundva' ja midä arvasõ' leelo-laulja' esinemisist, kultuuri-roomi tõistsagamatsõst mine-kist, ku Setomaast om saanu' turismikotus ja kas ja kuis laulu' muutusõ', laultõh turis-tilõ vai huvilisilõ. Uurmispob-leemi toetasõ' Setomaa valla

2023–2032 arõngukavah vällä-tuud probleemikotusõ': „Seto kultuuril om oht minnā' liis-nalt kommertsligus ja sis hāõs ehedüs“ ja „kultuur om lānnü' liisnalt esinemisi pääle ja õga-pääväelost kaonu“. Seminaritüü mõtõh oll, õt tiidā' saia', midä arvasõ' perimusekandja' seto leelo esinemiskultuurist. Vällä tull, õt perimusekandja' omma' turismilõ avat ja posi-tiivsõ': tundas, õt turism kand lakja tiidlikkust, motiivir, tege elāvābās õgapääväelo, tuu õga-pääväello midāgi' tõist ja vaht-sõst. Turismi tummõp puol om, õt seto leelo lätt ar' liisnalt üte-sagamatsõst ja odavast, koo-rih lauljidõ vaihõl esinemisist tulõva' lahknõmisõ'. Laebalt kaieh nātās turismih võima-lust leelot eloh hoita'.

Põnnõv tüü sõitmisist Leningraati turupääle müümā

Gümnaasiumitõie I preemia sai Linnusõ Anni (Verska Gümnaa-sium), kinkõ uurmistüü „Velnā külāst Leningradi turgu“ om täüs vahtsõt tiidmist Seto-maa lähkobast aoluust ja kol-hoosielost, minkõ jaost tä om väiga' täpselt ja hõste küüsünü' küüsümüisi 1970.–1980. aesta-gil Velnā elānū' ja Leningraadi turupääl kauplõmah kaunu' inõmisil. Velnā külāh kasva-tõdi kurkõ, pörknit, kaps-tit, piite ja tumatit, kasvatõdi kõkkõ tuud, midä Leningraadi rahvas ost. Sõidõti ütidselt tel-lit furgoonmassinaga' tuuhu turgu, kohe olti harinõt kauma. Üüd olti võorastõmajah, hotel-lih vai kinkõgi puol. Turu pääl mõmāh kauti tuuperäst, õt palk oll liisnalt väigokõnõ, tuu iist saa-as ello ellä', midāgi' suurõbat osta' õga ehitā'.

Šoo tüü om väiga' hüä, täv-veste uurmalda' teemaga', min-kõga' võisi' ja piasi' kindlahe edesi minemä!

Tunnustõdi ka' Päikesõ Merili gümnaasiumi uurmistüüd „Seto kultuuri elujõulisus täna-päeval“ (Miina Härma gümnaa-sium). Uurmistüü joosul läbi viid küüsümüisist tull vällä, õt kõgõ suurõp asi, mia' mõo-tas seto kultuuri elojovvulisust, om eesti keele pääletulõk.

Preemiakonkursi toimumist toet Rahvakultuuri Keskus.

Krista Kallari ja Kaimar Kriisküti kodu.

Fotod: Paul Poderat

Võru maakonna 2024. aasta kaunimad kodud on valitud

Väljavalitute hulgas on ka mitu Setomaa valla majapidamist.

REIN JÄRVELILL

Konkurss „Võru maakonna kaunis kodu“ toimus tänava juba 26. korda. Sellel aastal esitasid omavalitsused maakondlikule komisjonile hindamiseks üheksa objekti. Kandidaatide hulgast teeb valiku Võrumaa Arenduskeskuse eest veetav maakondlik hindamiskomisjon. Tegemist on osaga Eesti Kodukaunistamise Ühenduse üleriigilisest konkursist „Eesti kaunis kodu“, mille patroon on Eesti Vabariigi president. Eestvedajate sõnul on konkursi eesmärk ühiselt korrastatud, otsustavalt planeeritud ja kauni elukeskkonna loomine. Hindamisel käsitletakse nelja suurt teemaderingi: terviklikku ruumimõju, heakorda, haljastust ja väikevorme.

Konkursi „Võru maakonna kaunis kodu“ 2024. aasta kolm parimat pälvivad traditsiooni-

liselt Eesti Vabariigi presidendi tunnustuse. Lisaks on võimalus igal maakonnal esitada riiklikule konkursile seitsmes erinevas kategoorias üks kaunis objekt. Kõiki maakondlikul konkursil osalenud kodusid tunnustab Võrumaa Arenduskeskus koostöös Võru maakonna omavalitsustega 21. augustil toimuval tänuüritusel. Nende seast esile tõstetud on kutsutud 25. augustil Tartumaale president Alar Karise vastuvõtule.

„Eesti kaunis kodu“ kategoorias valiti välja riiklikule konkursile ja presidendile tunnustamiseks kolm kodu: Aili Soku ja Jaan Eskla kodu Kosel, Võru vallas, Erli ja Jaanus Tammeti kodu Antsla vallas ning Krista Kallari ja Kaimar Kriisküti kodu Setomaa vallas.

Krista ja Kaimari kodule lisab erilise võlu kaunis vaade Lämmijärvele ning õuele ulatuv paadisadam. Heleroheliste traditsioonilise arhitektuuriga puithoonete taustal tõusevad esile eri tooni ja liiki okaspuud-põõsad ja kuusehekk.

Seda maalilist pilti täiendavad liigirikkad, hooneid ääristavad kiviktaimlad, hooldatud muru ja maakividega toetatud peenraservad. Dekoratiivse elemendina mõjub kividest laotud kaldakindlustus. Pere, kellel on kolm poega ja tütar, soetas selle kodu viis aastat tagasi. Väiksem lastest elab veel kodus, suuremad käivad aiatöödel abiiks. Suurim töö ongi kalda kindlustamine, mis ei lõpe iial.

Sel aastal pälvivad riiklikud eripreemiad Võru maakonnast kaks kaunist objekti. Kategoorias „Nutikas ja põnev laste mänguväljak“ – kaunis mänguväljak Heli ja Arnold Reiljani koduaias Võru vallas, ja kategoorias „Kaunis elurikas aed“ – Liivi ja Viljard Hainsoo kodu Setomaa vallas.

Liivi ja Viljardi hoolitsetud kodu rüpes elavad harmoonias kolm põlvkonda, jagades armastust looduse ja üksteise vastu. Aed on tõeline looduse oas, kus mitmekesine taimestik ja loomastik elavad õnnelikult kõrvuti. Aia nurgas lokkab väike heinamaa, kus lap-

sed saavad mängida ja avastada looduse imesid. Kõrvale on rajatud mõnus mänguväljak ja puhkenurk, mis pakub rõõmu ja naeru nii noorematele kui ka vanematele. Aia teises osas õitsevad värvilised lilled, täites õhu magusa lõhnaga ja meelitades ligi mitmesuguseid putukaid ja liblikaid. Aias elab palju erinevaid loomi ja linde. Metsa ääres on looduslik veekogu, kus puuõõnes siristavad linnupojad. Oma aias kasvatatakse suur osa oma toidust. Samuti varustatakse loomadele talveks toitu kõrvalt heinamaadelt.

Kauni kodu konkursile Setomaa vallast oli esitatud veel Silver Hüdsi Vana Jüri Seebipood, millele on omane värvikirev välisilme, sinna suunavad iseloomulikud viidad juba alates Värskast.

Seebimeister Silveril on rõõmsate värvidega stiil, avastamist jätkub nii väljas kui ka poekeses sees, kus samas ruumis on seepide valmistamise töötuba. Peremehe eluga rahulolu kiirgab nii mõnusalt neis toredates detailides!

Liivi ja Viljard Hainsoo kodu.

Vana Jüri Seebipood.

Algas Värskas gümnaasiumihoone osaline rekonstrueerimine

Värskas gümnaasiumihoones on 2024. aasta suvest käimas suured ehitustööd, mille eesmärk on koolihoone osaline rekonstrueerimine ja nüüdisaegsete tingimuste loomine. Setomaa Vallavalitsus viis läbi riigihanke „Värskas gümnaasiumi osaline rekonstrueerimine“, mille tulemusena sõlmiti töövõtuleping RIS Ehitus OÜ-ga. Ehituslepingu maksumus on 579 439,60 eurot ning ehitustöödega alustati 8. juulil 2024.

Rekonstrueerimistööde keskmes on garderoobide ja võimla korpuse renoveerimine. Kuigi õppekorpuse osa rekonstrueerimine ei kuulu praeguse töövõtulepingu mahtu, teostatakse ehitustööde käigus mitmeid olulisi parendusi.

Vundamendi, seinte ja katuse soojustamine: parandamiseks hoone energiatõhusust, soojustatakse vundament, seinad ja katust.

Uus peasissepääs: rajatakse uus peasissepääsu trepp koos varikatusena, mis tagab parema ligipääsetavuse ja esteetilise väljanägemise.

Avatäidete vahetus: vahetatakse välja hoone vanad aknad ja ukseid, mis aitab kaasa energiasäästule ja hoone välisilme värskendamisele.

Võimla suitsueemaldusluukide paigaldamine: koos suitsueemaldusluukide paigaldamisega paigaldatakse ka tuleohutusautomaatika, mis suurendab hoone turvalisust.

Garderoobide küttesüsteemi rekonstrueerimine: parandatakse garderoobide kütet, et

tagada kooliõpilastele mugavamad tingimused.

WC-de rekonstrueerimine: renoveeritakse kooli tualetid, et parandada hügieenitingimusi.

Kogu ehitusperioodi vältel on töömaa ümbritsetud piirdeaedadega, et tagada tööde turvalisus ning vältida kõrvaliste isikute viibimist objektil. Sel ajal ei ole võimalik kasutada võimlat, mistõttu suunatakse kooliõpilased ja personal muusikakoolipoolse sissepääsu juurde.

Tööd peavad olema lõpetatud hiljemalt märtsiks 2025, mis tähendab, et koolipere peab rekonstrueerimistööde ajaks kohanduma mõningate ajutiste ebamugavustega.

Omanikujärelevalvet teostab OÜ Äärejuht, tagades, et kõik tööd vastavad nõuetele ja on kvaliteetselt teostatud.

Värskas gümnaasiumihoone rekonstrueerimine on oluline samm koolihoone moderniseerimisel ja paremate õppetingimuste loomisel. Lõpetatud tööde järel saavad õpilased ja koolipersonal nautida kaas-aegseid ja mugavaid ruume, mis toetavad igapäevast õppetegevust. Rekonstrueerimistööd tõstavad ka koolihoone energiatõhusust ja ohutust, mis on pikaajaliselt kasulik kogu kogukonnale.

Vallavalitsus loodab, et ehitustööd kulgevad plaanipäraselt ning koolipere saab juba 2025. aasta kevadel naasta renoveeritud ruumidesse.

LAURI SAAR
valla ehitusspetsialist

Käimas on Värskas Gümnaasiumi võimla seina soojustamine.

Foto: Lauri Saar

Head algavat õppeaastat!

Aeg läheb ikka omasoodu ja Setomaa mitmekülgne suvi on liikumas kena lõpu poole. Setode ja meie sõprade kokkusaamised on möödunud rahvarohkelt ja mõnusa fiilinguga. Ajalehe ilmumise ajaks on peetud ka augusti lõppu jääv Lüübnitsa laot ja eeldatavasti on kõik kuldseid sibulad maha müüdnud.

Igal juhul tahan Kuningriigi küla Obinitsat kiita kauni kuningriigi eest ja soovida uuele ülemsootskale Uibolehe Urmole häid mõtteid ja aega seto rahva ja kultuuri eest kõnelemisel. Urmo on muidugi väga hästi kursis Eesti ja Setomaa hariduseluga ning üks ideoloog ja kaasakõnelejaid Setomaa hariduselu ümberkorraldamisel. Poolteist aastat arutelusid ja õppekavade ümbermõtestamist on loomulikult loonud ka pingeid, kuid andnud ääretult palju väärtuslikke kokkusaamisi Setomaa hariduses töötajate vahel.

Tunnistan ka seda, et mitmed kohtumised haridus- ja teadusministeeriumis nii ministriga kui ametnikega ei ole andnud meile kindlustunnet, et Setomaal gümnaasiumihariduse andmine ka pikemalt võimalik on, ega arusaamist ning mõistmist selles, kus me geograafiliselt asume ning kui rikas me ümber kultuuriruum on. Setomaa vaimust, tunnetust, kultuuri, keelt ei saa õppida kuskil mujal kui ainult Setomaal.

Läheme uuele õppeaastale julgelt vastu koolide ühise juhiga ja alustame ka kooliaastat ühise hariduspeoga 1. septembril Treski Küünis. Kõik lapsed, lapsevanemad ja tuttavad on sinna oodatud. Tunne ennast koos hästi ja toetame üksteist kooliaasta alguses! Ei saa ka mainimata jätta Setomaa kooli ühe liitklassi avamist Obinitsas, kus rohkem on au sees seto kultuur ning vabadus õppida kogukonna põhimõtetest lähtuvalt. Ootan põnevusega tulemusi. Ühe märksõnana võin tuua välja ka selle, et peame pingutama nende laste nimel, kes õpivad väljaspool valda, olgu selleks siis naaberkoolid või koduõppe võimalused.

Soovin kõigile head algavat õppeaastat!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Setomaa Kool ja Gümnaasium tervitavad uut direktorit

Alates 1. septembrist astub Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi direktorina ametisse kogenud haridustöötaja Pille Liblik, kes on oma pika ja mitmekülgse karjääri jooksul panustanud hariduse arengusse nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil.

REIN JÄRVELILL

Pille Liblik on töötanud hariduse valdkonnas aastakümneid, mille jooksul on ta täitnud erinevaid rolle, olnud sealhulgas õpetaja, õppejuht, haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Võru maavalitsuses ning ametnik haridus- ja teadusministeeriumis. Samuti on ta töötanud Võru linnavalitsuses ja juhtinud kooli näiteringi ning osalenud mitmes olulises haridusvaldkonna projektis, sealhulgas riiklike õppekavade arenduses ja algatuse „Huvitav Kool“ koordineerimisel.

Setomaa koolide direktor Pille Liblik.

Foto: Rein Järvelill

Pille Liblik on tuntud oma pühendumuse ja professionaalsuse poolest. Ta on olnud seotud ka rahvusvaheliste hariduse ja oskuste tuleviku teemadega, olles aktiivne liige üleilmse hariduse ja oskuste tuleviku töörühmas ning Johannes Käisi Seltsis. Tema laiahaardeline kogemus ja

aruteludega, olles aktiivne liige üleilmse hariduse ja oskuste tuleviku töörühmas ning Johannes Käisi Seltsis. Tema laiahaardeline kogemus ja

teadmised annavad talle kindla aluse juhtida Setomaa Kooli ja Gümnaasiumi ühise juhtimise mudeli raames, mis on uudne lähenemine Eestis, kuid juba laiemalt levimas.

Setomaa Koolil ja Gümnaasiumil on nüüdsest ühine juhtkond, mille eesmärgiks on õppearenduse tõhustamine ja igapäevase sideme hoidmine kogukonnaga. Igas õppekohas tegutseb õppejuht, kes vastutab kohaliku kogukonna vajaduste ja kooli igapäevaelu koordineerimise eest.

Oma uue ametikoha kohta on Pille öelnud, et kuigi haridus on konservatiivne valdkond, pakub see oma uuendusmeelsuses kõige enam võimalusi, väljakutseid ja vastutust. Tema rikkalik kogemus sotsiaal-, kultuuri- ja tervishoiu valdkondades on samuti tema tugevuseks, tuues kooliellu uusi perspektiive ja ideid.

Setomaa Kooli ja Gümnaasiumi kogukond ootab põnevusega, milliseid muutusi ja edasiminekuid toob kaasa uus õppeaasta, ning tervitab soojalt uut koolide juhtkonda.

Setomaa lasteaedu ootavad ees olulised muudatused

Sanna Saarestik asub uue lasteaia direktoriks

Alates 1. septembrist 2024 toimuvad Setomaa valla lasteaedades olulised ümberkorraldused, mis toovad kaasa muudatusi nii haridusasutuste struktuuris kui ka juhtimises. Muudatuste eesmärk on tagada kvaliteetne haridus ja lastehoid kõigile piirkonna lastele, kohandades samal ajal muutuvate demograafiliste vajadustega. Üheks tähtsamaks muudatuseks on Setomaa Lasteaia loomine, mis ühendab seni eraldiseisvad Värskas, Mikitamäe, Meremäe ja Obinitsa lasteaiaüksused üheks terviklikuks haridusasutuseks.

Setomaa valla volikogu otsusega muudetakse Värskas Lasteaia nimi Setomaa Lasteaia, mis hakkab koondata endasse kõiki valla lasteaiaühikuid. Tegemist on suurpro-

jektiga, mis on osa laiemast haridusasutuste ümberkorraldamise plaanist Setomaa vallas.

Lasteaia direktori ametikohale asub 1. septembrist Sanna Saarestik, kes on täna Värskas Lasteaia direktor ning kelle visiooniks on luua Setomaa Lasteaia laste ja perede jaoks parim võimalik keskkond.

Sanna Saarestik rõhutab oma plaanides kohalike traditsioonide tähtsust ja kogukonna kaasamist.

„Alates uuest õppeaastast alustame Setomaa Lasteaia tööd seitsme rühmaga. Meie missiooniks on seatud, et iga laps on väärtuslik. Soovime läbi kohalike traditsioonide väärtustamise, tervislise eluviisi ning avatuse luua lapsest lähtuva keskkonna, kus arvestame iga lapse individuaalsusega.

Setomaa Lasteaia direktor Sanna Saarestik.

Foto: Rein Järvelill

Koostöös pere ja kogukonnaga saadame kooli uudishimuliku, julge, rõõmsa, ennast ja teisi väärtustava, loova ja iseseisva lapse. Soovime, et iga lapsel oleks lahe lapsepõlv Setomaa Lasteaias,“ selgitab Saarestik oma tulevikuplaane.

Lasteaia ümberkorralduste eesmärgiks on tagada, et iga lapsel oleks võimalus saada kaasaegset ja kvaliteetset haridust ning hoolt oma kodu-

kohas. Ühtne juhtimine võimaldab paremini planeerida ressursside kasutamist ja tagada, et kõikides lasteaiaüksustes oleks pädevad õpetajad ning nüüdisaegsed õppematerjalid. Setomaa valla lasteaedade reform on samm tulevikku, mis kindlustab kohaliku hariduse jätkusuutlikkuse ning loob lastele parimad võimalused õppimiseks ja arenemiseks.

REIN JÄRVELILL

Setomaa Hooldekodu uus juhataja on Medris Jurs

Setomaa Hooldekodu uus juhataja Medris Jurs alustas ametikohal 2. augustil. Medrise elulugu ja pühendumus vanurite hooldamisel lubavad hooldekodu elanikele kodusemat kodu.

Medris Jurs on kahe täiskasvanud lapse ema, kes naasis kodumaale pärast pikka tööperioodi Soomes. Tema tütar Jaanika töötab politseis koerajuhina, poeg Joonatan elab ning töötab Kanadas. Medris elab Värskas koos oma kümneaastase saks lambakoera Kartagoga. Medris on lõpetanud Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli

sotsiaaltöötajana. Viimased 15 aastat töötas ta Soomes sotsiaal- ja tervishoiusüsteemis, kus täiendas pidevalt oma erialaseid oskusi. Medris on töötanud nii eakate hooldaja ja juhatajana kui ka erivajadustega inimestega, pakkudes neile vajalikku abi ja juhendamist.

Eelmise aasta suvel tundis Medris tugevat igatsust kodumaa järele. Põlva- ja Tartumaalt pärit Medris leidis endale sobiva väljakutse Setomaa Hooldekodu juhataja ametikohal. „Olen väga tänulik, et mind valiti Setomaa Hooldekodu juhatajaks. Süda ja kutsu-

mus on olnud vanuritega töötamise juures ilmselt juba väga ammu,“ ütleb Medris.

Medris Jurs näeb Setomaa Hooldekodu tulevikku koduse ja turvalise paigana, kus klientidel võimalus veeta aega meeldivalt ja sisukalt. „Kui esimest korda Setomaa Hooldekodusse sisse astusin, tuli vastu värske koogi ja puhtuse lõhn. Usun, et meie väikese koha võlu ongi pakkuda oma klientidele kodust õhkkonda, kus toit tuleb omast köögist ja kus on rahulik ning mõnus olla,“ jagab Medris oma esimesi muljeid.

Ta rõhutab, et oluline on

leida igale kliendile sobiv ajaveetmise viis, tuua kirik koju ning korraldada ühiseid tegevusi traditsiooniliste pühade puhul. Medris hindab kõrgelt hooldekodu töötajate pühendumust ja südamega tööd, mis muudab hooldekodu ainulaadseks ja koduseks paigaks.

Medris Jurs on toonud Setomaa Hooldekodusse soojust ja kodusust, mis aitab hooldekodu klientidel tunda end turvaliselt ja hoituna. Tere tulemast, Medris!

Setomaa Hooldekodu kohta saab lisainfot valla veebilehelt.

REIN JÄRVELILL

Setomaa Hooldekodu juhataja Medris Jurs.

Foto: Rein Järvelill

Setomaa vald tähistab esmakordselt ühiselt teadmispäeva ja astub uude koolikorraldusse

1. september 2024 on Setomaa valla hariduselus ajalooline ja murranguline päev, mis jääb kohalike elanike mällu kui uus ajajärk hariduse edendamisel ja kogukonna ühtekuuluvuse tugevdamisel. Sel päeval ei tähistata ainult uue kooliaasta algust, vaid pannakse alus ka mitmetele uutele algatustele ja muutustele, mis kujundavad valla hariduselu järgnevatel aastatel. Seetõttu on erilise tähendusega ühine teadmispäeva tähistamine, mis toimub esmakordselt kogu Setomaa vallas, tuues kokku kõik koolide ja lasteadeade õpilased, õpetajad, lapsevanemad ja hariduse sõbrad.

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

Pärast pikki arutelusid ja planeerimisperioode on Setomaa vald jõudnud lahenduseni, mis tagab hariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi kõikides olulistest piirkondades. 1. septembril 2024 avavad oma ukseid kaks uut kooli, mis tegutsevad senistes kolmes õppekohas – Mikitamäel, Meremäel ja Värskas ning Obinitsas. Need koolid on Setomaa Kool, kus õppimine toimub 1.–6. klassini ja Setomaa Gümnaasium, kus õpitakse 7.–12. klassini. See muudatus ei tähenda ainult haridusvõimaluste säilitamist, vaid ka nende laiendamist ja tugevdamist, pakkudes õpilastele kvaliteetset ja kaasaegset haridust kodu lähedal.

Eriti oluline on see, et Setomaa Kooli üks paralleelklasse avatakse ka Obinitsas, kus iseisev kool suleti täpselt 20 aastat tagasi. See samm on olnud võimalik tänu kohaliku kogukonna aktiivsele osalesele ja initsiatiivile. Obinitsa küla-keskuses saavad nüüd õppida kuni 16 last, kes järgivad riiklikku õppekava ja kellele pakutakse mitmekesiseid ja kaasaegseid õpivõimalusi. Õpetajad kasutavad oma töös erinevaid meetodeid ja õppevorme, et muuta õppimine ja õpetamine huvitavaks ja kaasaharavaks, säilitades samal ajal traditsioonilise Setomaa kultuuri ja väärtused.

Setomaa haridussüsteemi reform ei piirdu ainult uute koolide avamisega, vaid hõlmab ka täiesti uut juhtimismudelit, mis on suunatud piirkondlike õppimisvõimaluste ja töötingimuste võrdsustamisele.

Nii Setomaa Koolil kui ka Setomaa Gümnaasiumil on nüüdsest ühine juhtkond, kes vastutab õppearenduse eest ja hoiab tihedat sidet kogukonnaga.

Igas õppekohas tegutseb õppejuht, kes koordineerib igapäevast koolielu ja tagab, et

koolide tegevus oleks vastavuses kohaliku kogukonna vajadustega ja ootustega.

Uue juhtimismudeli oluliseks osaks on ka hariduse kvaliteedi tagamine ja kaasaegsete haridusuuenduste rakendamine. Selleks, et Setomaa piirkonnas oleks tagatud jätkusuutlik ja kvaliteetne haridus, tuleb õpetajate koosseisu, eelarvet ja töökorraldust planeerida hoolikalt ja läbimõeldult. Uus mudel võimaldab paremini vastata kaasaegse hariduse nõudmistele, samas säilitades Setomaa kultuurilise eripära ja traditsioonid.

Kahe kooli ühise direktorina alustab tööd kogenud haridustöötaja Pille Liblik, kellel on

pikaajaline ja mitmekülgne kogemus hariduse valdkonnas.

Ühise teadmispäeva tähistamine Treskis

Uus koolikorraldus ja juhtimismudel annavad Setomaa hariduselule uue hingamise ja võimaluse liikuda edasi kaasaegse ja kvaliteetse hariduse suunas. Ühine teadmispäeva tähistamine on sümboolne algus sellele teekonnale, rõhutades kogukonna ühtsust ja soovi tagada oma lastele parimad haridusvõimalused.

Teadmispäeva aktus algab 1. septembril kell 12 ja sellel osalevad kõik Setomaa koolide ja lasteadeade õpilased, õpetajad, lapsevanemad ning hariduse sõbrad ja toetajad.

Ürituse käigus tutvustatakse Setomaa Kooli ja Gümnaasiumi uusi õpilasi ning kooli ja lasteadeade juhte ja õpetajaid. Traditsiooniliselt antakse esimesse klassi minevatele lastele üle aabitsad, vanematele õpilastele aga arvutid, mis toetavad nende õppetööd ja annavad neile parema ligipääsu haridustehnoloogiatele.

Lisaks aktusele on päeva-

kavas ka mitmed kultuurilised etteasted ja esinemised, mis loovad meeleolu ja ühendavad kogukonda. Laululapsed ja setoleeloor esitavad traditsioonilisi laule, samas kui lapsevanemad ja vilistlased jagavad oma oskusi ja kogemusi läbi erinevate etteastete.

Kohapeal on ka avatud fotosein, kus kõik osalejad saavad jäädvustada toredaid hetki ja mälestusi.

Setomaa vald on pannud suurt rõhku sellele, et kõik soovijad saaksid osaleda teadmispäeva üritusel. Selleks on korraldatud tasuta bussitransport kahel marsruudil, mis katavad suure osa valla territooriumist.

Bussid väljuvad erinevatest peatuspunktidest, võimaldades kõigil, kes soovivad üritusel osaleda, kohale jõuda.

1. buss: Röpina - Ristipalo - Võõpsu - Töökoja - Laossina - Mikitamäe - Puugnitsa - Kahkva - Karisilla rist - Värska - Treski.
2. buss: Meremäe - Obinitsa - Koidula - Matsuri - Nedsaja - Treski.

Lähem info tel 513 4782.

Busside peatustest väljumise kellaajad täpsustatakse ja antakse teada sõitjatele.

Piiriveere Liider avab uue toetusvooru

Võimalus kohalike ettevõtete ja kogukondade tugevdamiseks Setomaa vallas

Piiriveere Liider alustab 2024. aasta sügisel uue strateegiaperioodiga, mille raames avaneb kohalikele ettevõtjatele ja kogukondadele mitmeid uusi rahastamisvõimalusi. Avanevad toetusmeetmed on suunatud nii ettevõtluse arendamisele kui ka elukeskkonna parandamisele liiderpiirkonnas, sealhulgas Setomaa vallas. Toetusvoor algab 16. septembril ja kestab kuni 8. oktoobrini 2024. See on suurepärane võimalus kohalikul tasandil initsiatiivi üles näidata ning arendada projekte, mis aitavad kaasa piirkonna majanduslikule ja sotsiaalsele kasvule. Järgnevalt anname ülevaate avanevatest meetmetest, nende tingimustest ja kontaktvõimalustest, et kutsuda üles kohalikke elanikke, ettevõtjaid ja organisatsioone aktiivselt taotlusi esitama.

Toetusmeetmed

Piiriveere Liidri strateegiaperiood 2024–2027 keskendub piirkonna terviklikule arengule ja konkurentsivõime tõstmisele. Selle perioodi esimene taotlusvoor hõlmab järgmisi toetusmeetmeid:

Meede 1: Elukeskkonna arendamine

Eesmärk: Väärtusliku elukeskkonna ja elujõulise kultuuriruumi loomine ja arendamine.

Toetatavad tegevused: Vaba aja veetmise võimaluste arendamine, investeeringud külaelu ja elukeskkonna edendamise, materiaalse kultuuripärandi säilitamine ja arendamine, puhkemajanduse infrastruktuuri arendamine, keskkonnaseisundi parendamine ning turvalisuse tõstmine. Näiteks võivad toetust saada projektid, mis keskenduvad taastuvenergia lahenduste rakendamisele, kiire internetiühenduse loomisele või turvalisuse suurendamisele kogukonnas.

Toetussumma: 3000–50 000 eurot, sõltuvalt projekti ulatusest ja sihtrühmast.

Toetuse määr: Kolmanda sektori organisatsioonide puhul kuni 90%, omavalitsuste projektide puhul kuni 70% ning ettevõtete projektide puhul kuni 60%.

Meede 2: Ettevõtluse arendamine

Eesmärk: Edendada elujõulist ja uuenduslikku ettevõtlust, mis toetab Piiriveere piirkonna majanduslikku kasvu ja kestlikkust.

Toetatavad tegevused: Investeeringud ettevõtete põhivarasse, sealhulgas taristusse, ehitistesse, seadmetesse, tarkvarasse ja rajatistesse. Samuti keskkonnasõbralike lahenduste ja kiire internetiühenduse loomine, mis on tänapäeva ettevõtluses kriitilise tähtsusega. Lisaks toetatakse investeeringutega seotud järelevalvetgevusi ja koolitusi, mis aitavad ettevõtetel oma ressursse tõhusamalt kasutada.

Toetussumma: 5000–75 000 eurot.

Toetuse määr: 60%, mis tähendab, et ettevõtjad peavad

ise panustama vähemalt 40% omafinantseeringuga.

Meede 3: Teadmiste ja oskuste arendamine (ühisprojektid)

Eesmärk: Tõsta kogukondade teadmiste ja oskuste taset, mis on vajalik nende kestlikuks arenguks.

Toetatavad tegevused: Projektid, mis keskenduvad kogukonna liikmete oskuste arendamisele ja teadmiste tõstmisele läbi ühisprojektide, mis võivad hõlmata koolitusi, seminare ja muid hariduslikke tegevusi.

Toetussumma: Kuni 25 000 eurot, sõltuvalt projekti eesmärgist ja ulatusest.

Meede 5: LEADER-koostöö

Eesmärk: Soodustada ja edendada koostööd erinevate LEADER-projektide raames, et luua sünergiaid ja jagada parimaid praktikaid.

Toetussumma: Kuni 26 021 eurot, sõltuvalt projekti ulatusest ja koostööpartnerite panusest.

Toetuse määr: 90% tulu mitmeteevivate projektide puhul ja 60% ettevõtlusele suunatud projektide, sh suurürituste puhul.

Taotluste esitamine

Projektitaotluste esitamine toimub läbi e-PRIA süsteemi. Taotlused koos kõikide vajalike lisadokumentidega tuleb esitada hiljemalt 8. oktoobriks 2024 kell 16. On oluline, et taotlused oleksid põhjalikult ette valmistatud ja vastaksid kõigile nõuetele, kuna konkurents rahastuse saamiseks võib olla tihe.

Piiriveere Liidri büroo töötajad on valmis andma nõu ja abi kogu taotlusprotsessi vältel. Kui teil on küsimusi või vajate täiendavat infot, siis ärge kartke võtta ühendust. Nõu saamiseks või konsultatsiooniks saate külastada Piiriveere Liidri bürood Röpinas, aadressil Pargi 23, kontakteeruda e-posti aadressil info@piiriveere.ee või telefonil 520 1234 (Piiriveere Liidri büroo). Kontaktisik: Mari-Liis Nõmmik, telefon 512 3456, e-post mari-liis.nommik@piiriveere.ee.

Piiriveere Liidri avanevad toetusmeetmed pakuvad unikaalset võimalust kohalike ettevõtjate, organisatsioonide ja omavalitsuste jaoks. See on suurepärane võimalus investeerida oma ettevõtte kasvu, arendada kogukonna elukeskkonda või tõsta kohalike elanike teadmisi ja oskusi. Soovitame kõikidel, kes plaanivad projekte, kasutada seda võimalust ja esitada oma rahastamisaotlusi õigeaegselt. Tugev ja elujõuline kogukond algab initsiatiivist ja koostööst.

Kasutage Piiriveere Liidri pakutavaid võimalusi, et muuta oma kodukoht paremaks ja toetada piirkonna arengut. Kõik huvilised on oodatud koostama projekte, et saada maksimaalset kasu avanevatest toetusmeetmetest.

Täpsem info Piiriveere Liidri kodulehelt www.piiriveere.ee.
REIN JÄRVELILL

Valla ürituste ja sündmuste kalender täieneb pidevalt ning on kättesaadav valla kodulehel <https://setomaa.kovtp.ee/kalender>

Justiitsministeerium kutsub üles esitama kandidaate „Õiguse eest seisja“ auhinnale

Justiitsministeerium kutsub üles esitama kandidaate mai-nekale „Õiguse eest seisja“ auhinnale, mis tunnustab neid inimesi või organisatsioone, kes on oma tegevusega märkimisväärselt panustanud Eesti õigusriigi püsimisse ja arendamisse. Tegemist on unikaalse võimalusega tõsta esile neid, kes oma algatuste ja käitumisega on aidanud kaasa õiguse ja õigluse kaitsmisele meie ühiskonnas.

Kandidaate võivad esitada kõik huvilised, sealhulgas üksikisikud, vabaihendused, riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning ettevõtted. Ettepanekud tuleb esitada hiljemalt 2. septembriks 2024 e-kirja teel aadressile info@just.ee märksõnaga „Õiguse eest seisja“.

Ettepanekud peavad sisal-

dama kandidaadi ees- ja perekonnanime, lühikest põhjendust tema panuse kohta Eesti õigusriigi arengusse, mille eest auhinda taotletakse ning kandidaadi ja esitajate kontaktandmeid.

Justiitsministeeriumi juurde moodustatud komisjon, kuhu kuuluvad Eesti õiguse tippjuhid ja -ekspertid, valib esitatud kandidaatide hulgast välja nominendid. Auhind antakse üle 26. septembril Tartus toimuvatel Eesti õigusteadlaste päevadel.

See on suurepärane võimalus tuua esile ja tänada inimesi, kes on andnud olulise panuse meie ühiskonna õiguskultuuri edendamisse. Ärge laske võimalust käest ja esitage oma kandidaat „Õiguse eest seisja“ auhinnale!

REIN JÄRVELILL

Setomaa Vallavalitsus korraldab avaliku suulise enampakkumise

Setomaa Vallavalitsus annab teada, et 4. septembril 2024 kell 15 toimub Värskas kultuurimaja suures saalis (Pikk 12, Värskas alevik) avalik suuline enampakkumine. Enampakkumisel pakutakse müügiks mitmeid kinnistuid ja korteriomandeid Setomaa piirkonnas. Kõik huvilised on oodatud osalema ning tegema pakkumisi järgnevatel objektidele:

- 1. Puista küla, Vase kinnistu**, katastritunnus 73201:001:1156, pindala 7869 m², elamumaa, kinnistu reg nr 22193850, alghind 7000 eurot.
- 2. Meremäe küla, Petseri tee 25-12 korteriomand**, kinnistu reg nr 2823341, pindala 501 m², alghind 5000 eurot.
- 3. Meremäe küla, Petseri tee 25-13 korteriomand**, kinnistu reg nr 2823441, pindala 497 m², alghind 5000 eurot.
- 4. Meremäe küla, Kaasiku tn 8-M100 korteriomand**, kinnistu reg nr 2594641, pindala 1364 m², alghind 25 000 eurot.
- 5. Ulaskova küla, Kausi kinnistu**, katastritunnus 73201:001:0859, pindala 8018 m², elamumaa, kinnistu reg nr 24578050, alghind 20 000 eurot.
- 6. Tserebi küla, Tserebi järv kinnistu**, katastritunnus 73201:001:0779, pindala: 62 572 m², sihtotstarbeta maa, kinnistu reg nr 209515650, alghind 18 000 eurot.
- 7. Matsuri küla, Sireli-2 korteriomand**, kinnistu reg nr 2008138, korteri pindala 358 m², alghind 1000 eurot.
- 8. Matsuri küla, Sireli-3 korteriomand**, kinnistu reg nr 2008238, pindala: 309 m², alghind 1000 eurot.

Enampakkumise tingimused ja nõuded

Enampakkumine toimub suulise pakkumise vormis ning sellel osalemiseks tuleb tasuda osavõtutasu 50 eurot, mis tuleb kanda Setomaa Vallavalitsuse arvelduskontole EE212200001120245346 hiljemalt 4. septembriks 2024 kella 9ks.

Oluline on märkida, et osavõtutasu ei tagastata enampakkumise võitjale, kui ta loobub lepingu sõlmimisest. Teistele osalejatele tagastatakse osavõtutasu hiljemalt kümne tööpäeva jooksul pärast enampakkumise tulemuste kinnitamist või nurjunuks tunnistamist.

Enampakkumisel osalejad kinnitavad oma pakkumisega, et on tutvunud müüdava vara seisukorraga, suuruse ja piiridega ning ei oma pretensioone kinnistu müüjale. Kinnistud omandatakse sellises seisukorras, nagu need on pakkumise tegemise hetkel.

Enampakkumise sammu suurus kõikide objektide puhul on 100 eurot. Enampakkumise võitja on kohustatud sõlmima kinnistu notariaalse ostu-müügilepingu ühe kuu jooksul pärast enampakkumise tulemuste kinnitamist.

Kuidas osaleda ja täpsem info

Huvilistel soovatakse kinnistutega enne pakkumise tegemist kindlasti kohapeal tutvuda, sest hilisemaid pretensioone ei ole võimalik rahuldada. Korteritega tutvumiseks palume võtta ühendust Jaanus Meriluhaga telefonil 5305 5570.

Täiendav teave enampakkumise ja müügiobjektide kohta on saadaval Setomaa valla veebilehel: setomaa.kovtp.ee/vallavaramyyk.

Setomaa Vallavalitsus kutsub kõiki huvilisi aktiivselt osalema ning kasutama võimalust soetada endale kinnistu või korter kaunis Setomaa piirkonnas.

Kutsume liituma Kagu-Eesti Inkubatsiooniprogrammiga!

Kagu-Eesti Innovatsioonikeskus (KEIK) ja Võrumaa Arenduskeskus koostöös Startup Inkubaatoriga toob Kagu-Eestisse esimese Inkubatsiooniprogrammi. See on loodud toetamaks Kagu-Eesti ettevõtteid kiire ja jätkusuutliku kasvu saavutamisel.

Ettevõtjana on võimalik luua oma äri täpselt selliseks, nagu sa suudad seda ette kujutada!

Tule inkubatsiooni, kui sul on:

- olemas algne prototüüp tootest või teenusest või selge plaan, kuidas programmi käigus selleni jõuda;
- toimiv ettevõtte, mille ärimudelit on soov muuta kiiremini eskaleeritavaks;
- jätkusuutlik idee, millel on potentsiaali vastata paljude inimeste ostuhuvile;
- meeskonnas vähemalt kaks liiget;
- valmisolek pühenduda programmi eesmärkide saavutamisele.

Mida programm sisaldab?

- Kuus koolituspäeva – kord kuus oktoobrist 2024 kuni märtsini 2025 (koolituskoht: Rápina mnt 12, Võru).
- Personaalsed mentortuge programmi vältel.
- Eesõigust tegutsemisruumile kaasaegses ja multifunktsionaalses tootmis- ja teenindushoones KEIKis.

Koolitusprogramm on tasuta. KEIK pakub ettevõtjatele

tootmis-, teenindus- ja bürooruume (ligi 38 000 m² üüripinda). 2025. aasta suvel valmib KEIKi territooriumil nüüdisaegne ja multifunktsionaalne tootmis- ja teenindushoone. Ruumide üürimisel eelistame alustavaid ettevõtjaid ja tegutsevaid ettevõtjaid, kes otsivad efektiivsemat ärimudelit. Hoone suletud netopind on 1781 m², inkubaatoris

mahub korraga tegutsema kuni 17 ettevõtjat.

Kandideerimine on avatud kuni 6. septembrini. Ainult viis parimat ettevõtet valitakse programmi, mis tagab personaalse ja põhjaliku toe igale osalejale. See on sinu võimalus kasvada ja areneda kiiresti ning efektiivselt. Lisainfo inkubatsiooniprogrammi kohta ja kandideerimine: <https://www.keik.ee/inkubaator/>.

Head nõu edukaks kandideerimiseks inkubatsiooniprogrammi annab SA Võrumaa Arenduskeskuse ettevõtluse mentor-konsultant Liina Maripuu (liina.maripuu@vorumaa.ee, tel 5669 7969). Lisaks pakub Liina mentorteenust ettevõtjatele, kes veel ei soovi kandideerida või ei pääsenud inkubatsiooniprogrammi.

Kui sul on küsimusi või soovid rohkem teavet kogu inkubatsiooniprogrammi kohta, võta meiega ühendust, keik@keik.ee, tel 601 6160.

Võrumaa Arenduskeskus

Maailmakoristuspäev tuleb taas

On aeg hakata valmistuma seitsmenda, 20. septembril 2024 toimuvaks maailmakoristuspäevaks. Esimest aastat on World Cleanup Day ÜRO ametlik kalendripäev.

Eelmisel aastal võttis maailmakoristuspäevast Eestis osa üle 56 000 inimese, nendest 92% olid lapsed ja koolinoored. Rahvusvaheliselt tõi World Cleanup Day kokku 19,1 miljonit inimest 198 riigist ja territooriumilt. Suur tänu, et olete aidanud meil maailmakoristuspäeva Eestis korraldada!

Tänavu pöörame koristuse käigus tähelepanu järgnevatel teemadel.

Koolid ja lasteaiad korralda-

Foto: Maarika Roos

vad koristusi 9.–22. septembrini haridusasutuste läheduses. Registreerunute vahel loosime välja rohkelt keskkonnahariduslikke auhindu. Meie palve

teile on sarnane eelmise aastaga: olla toeks koristuskohade valikul ja vajadusel prügi äraveo organiseerimisel.

Mullu korraldatud avalikud koristused näitasid, et puhtama keskkonna nimel tegutsemine on kogukondadele oluline. See tõttu kutsume teid korraldama avalikke koristusi linnas/asulas, veekogude ääres, kalmistutel jne. Väiksemat prügi, nagu konid, pudelikorgid, pakendid jmt leidub kõikjal.

Oma tiimiga oleme teile toeks koristuse planeerimisel, ülesehitusel ning kogukonna kaasamisel. Koristused kantakse kodulehel olevale kaardile, kus kõik soovijad saavad

koristustele registreeruda.

Selle aasta fookusteemaks on ühekordne elektrooniline sigaret. Eelmisel aastal haridusasutuste antud tagasisidest selgus, et veipide hulk looduses on hüppeliselt tõusnud. Samuti on probleem kasutatud elektrooniliste sigarettide kogumine, ametlikult turule lastud kogusest suudetaks ringlusse suunata ainult 5%. Teema käsitlemisega püüame tõsta teadlikkust kogumisvõimalustest ning vältida veipide sattumist olmeprügisse.

Kohtume koristuspäeval! Maailmakoristuspäeva Eesti tiimi nimel

ELIKE SAVIORG

Trehvämi Rõugõn!
11.-12. oktoobril 2024

Koos loome homse Võru maakonna!

arutelud meeskondades

professionaalsed mentorid

auhinnad idee arendamiseks

Esita oma idee Vunki Mano loometalgutele!

Ideid saab esitada kuni 2. septembrini
www.vunkimano.ee

Hõimu Hõlahusõ paksõ kuuma süüki.

Margi Martini pilt

Harrõoro Hämmätuse miiskund.

Grünbergi Maria pilt

Ilmaveere Makuss Elo lei saali täüs.

Margi Martini pilt

Korilasõ Küük.

Margi Martini pilt

Mõtsaveere Jutuss – pernaase' ja külälise'.

Margi Martini pilt

Kostipäiv Obinitsah

LÕIVU MERLIN

Üle mitmõ aestaga õннаhtu mul tulla' kostipääväle. Suvi om kõigil tegemisi ja kaumisi täüs, õgalõ poolõ jovva-ai. Ma joudsõ Obinitsa sis, ku sootska Aare lei klaasõ kokko timmõ sünnupääväl õnnitlõmma tulnuisiga'. Ma tulligi' helü pääle, õga muido tiidnuki-is. Hüä pääväälostus.

Šool kõrral ma olli mõnõh mõttõh tagalah, kai kõkkõ kõrralt, ma kaupli Taarka Tarõ moropääl ehtidõga'. Talo värehtist tull sisse kõiksaga-maist huvtavva rahvast, tulti perridõga', sõpruga', armunu' paari'. Mõnõ' tulli' tiidligult, nä olli' inne šooh söögikotusõh olnu', töösõ' tulli' uudistamma. Külälisi oll täpselt nii pallõ, õt küük joosõ-õs umbõ ja uutja' sai' söögi ruttu kätte.

Ku jo olti tulnu', sis vöödõti mõnõga'. Tuud oll nätä' inõmisi olõkist. Olti rahuligult, olda-as telefoonah õga kaeta-as kellä, joosta-as kohegi'. Piiriveereh, Setomaal liiguski' aig tõisildõ. Sama nii om ka' saari pääl. Ku kotusõpääl om rahulik, sis õga inõminõ lätt rahuligust õga joosõ-õi nii ku keväjä laudast vällä päsenü' hõhvakonõ.

Suur jago külälisi ollegi' võtnu' päävä, õt kavvu' müüdä söögikotussit, maitsa' kotusõ-pääl tettüt kraami ja osta' ka' kodo midägi' üteh. Mul oll jälki' hüä miil, õt sai inõmisilõ tutvust' Kunigriigi leevämeisteri leibä. Ku õks seletät, õt saa' inõmisõ' omma' andnu' uma helü šoolõ leeväle, õt šoo om kõgõ pareba mauga' leib, sis kindlahe ostõtas palakonõ ka' kodo üteh. Ma eis' olõ jo aestakki Taarka Tarõ pernaase Rieka tett sõira sõbõr. Rieka tiid, õt mullõ meelüs küüm-nidõga' sõir. Ku süüki oodõti, sis latsõ' sai' hällü' ja moro pääl mässädä' ja provva' hindäle ehtit sorti'. Üts külälinõ tahtsõ nalaga' suurt seto sõlgõ, minkõ pääle ma küüsse, õt kas täl mas-sin om. Naane ütle, õt om jah. Ma sis soovidi viil sõita', kooni' saa, pääle sõlõ ostmist täl tuud inäp olõ-õi, ja saadi tä Eesti kõgõ pareba sõlõmeisteri jutulõ galeriie.

Õdagu, ku kõik külälisõ' olli' söönü' ja Taarka Tarõh naati ussi kinni pandma, ma lätsi üle tii galeriie kultuuriprogrammi nautimma. Õga päiv bluusibänd Obinitsah esine-ei, ku sis üts kõrd aestagah. Hüä oll kullõlda' midägi' vahtsõt vaeldusõs. Evar ja Ülle astõ' ka' üles uma projektiga' Baaba ja Ka.

Setomaal saa-ai ütski' pido

olla ilma leelolda'. Šoolgi' kõrral korju rahvast. Kiäki' ütel iist ja perrä ütlejõdõ summ kõik-aig läts suurõbast. Päämatselt kõik laulu' olli' tutvva', a oll ka' üllätüisi. Ma kõõ ooda improvisatsioonõ, selle õt tuu näütäs tuud, õt perimüs eläs edesi, saisa-ai üte kotusõ pääl. Leelo om UNESCOh ja põhjusõga'! Õdagu astõ galeriie ka' Merca ja täl oll kõrraga' mitu hüvvä laulu iist võtta'. Süämehe läts Ukrainaga' kõüdet laul, midä tä laul ka' Kunigriigih, ja muidogi' Helbi hümn. Üts jago rahvast plaksut hümnii pääle, nä tiia-äs, a Merca ütel kärehehe, õt hümnii pääle plakstõda-ai. Galeriih olli' šool kõrral aamõdih restoranikoka', tuu õigust hinnäst.

Kalasõögist saa-ai kunagi'

ar' üldä', kukki' hummok naas

pääle sootska Aare tett väiga'

hüä kalaga' Taarka Tarõh.

Šool aestagal oll 27 söögi-

kotust. Mõni talo oll vallalõ

katõl pääväl, mõni ütel. Ütel

harilgul talol või õks perüs

keerolinõ olla' pakku' süüki

satolõ inõmistõlõ pääväh,

kõnõlõmalda' katõst pääväst.

A üte pääväga' jäl' kavvõn-

dõhe jovva-ai, selle õt jovva-ai

kõikaig süvvä'. Hüä oll tuu, õt

õgalt puult sai midägi' üteh

osta' ja söögiportsu' olõ-õs

väiga' suuro', arvõstusõga',

õt inemisõ' tulõva' maitsuma,

mitte täüt söögikõrda süümä.

Setomaa kõõgi' olli' nuil päi-

vil paindligult ja läbimõtõl-

dult tüüh. Mõnõh söögikotu-

sõh kauti ka' mõlõbal pääväl.

Ruttu pildi' ja video repor-

taaži' meelüdi' rahvast kohalõ

tulõma. Puulpühä oll illos ilm,

tuu pand rahva liikumma.

Seto kostipäiv om jälki' üri-

tüs, mia' kõüt kogokunna kokko

ja ka' hõimu üte tsihi nimel

kokko tulõma ja kuuh tüüd

tegemä. Tuu om kõigilõ paras

välläkutsõh, selle õt täüskotu-

sõga' tüü kõõgih om kõõ midägi'

tõist ku niisamata uma perrele

söögitegeminõ. A päämäne om

tuu, õt olõs hüä ja lõpus, sis ka'

tüü lindas eishindäst.

Nii mõnigi' ütel pääle kos-

tipäivä, õt kõik, avitas, šoo oll

viimäne kõrd. A aestaga peräst

om jäl' kamp kuuh ja kõik nakas

otsast pääle, selle õt ettevõt-

minõ and tegijäle sama pallõ

ku külälisilõ. Šood tetä-ai raha

peräst, tetäs teno iist. Talo', kiä'

uma' ussõ' vallalõ tei', kind-

lahe mõotasõ' külälisi, kiä'

omma' olnu' katõvaihol, õt kas

tulla' maalõ elämä, tegevä' uma

otsusõ ja tulõvagi'.

Aitumma võimalusõ iist hüäh

üritõseh olla' ja aestaga peräst

kõrdami šood!

ObiNizza Üülokaalih tetti muusikat.

Margi Martini pilt

Seto Kuningriik Obinitsah ol' kuum

Setomaa augustinumbrih avaldi uma' mälestuse' edimädsest ja järgmädsist Obinitsah peet kuningriigipäivist, sookörd kiroda aoluu jaost üles Seto Kuningriigi Kõrraldajidö märgosit 12. augustil olnu kuuholokit. Öt vikost oppi' ja parembahe tetä'. Oll' draamat, naaru ja ikku, a võrröldöh riigikogo istungidõga, oll' kõik öks ütstödsõ suhtõh viisakas ja avvupaklik kuuholõminõ.

KAUKSI ÜLLE

Obinitsa muuseumitarro om kogonõnu kolmõkümnene inemisõ ümber kõrraldajit. Pallo' tulõva' ökva kostipäävājārgsest kõögist. Haara üteh veitkene hapnit kurkõ. Lavva otsah istus pääkõrraldaja Leima Arne, kiä om kõrraldanu innegi mitmit kuningriike ja harõtanu mitmidõ külli rahvaga kuuhtüid. Obinitsa elänikuna või üldä, öt mi külä om mitmõ kultuuri kihilinõ nigu sipul ja või ikma ka aia', ku kooritas.

■ Auto kaonu, väikomassin varastõt

Koomägi Karel oll' kimmä käega parkmispääl. Miiskunnah oll' 15 inemist, võinu' olla' 20. Parklatõ all oll' viis hektarit maad. Bussõ oll' 25 tükkü. Invaalla tull' mano tetä'. Kinni kiäki kohegi õs jää'. Huumoriga meenu' tä, ku is tull' signaal, öt auto varastõt ja tulõ politsei kutsu'. Karel õs usu' säänest asja, istõ ATV sälgä, kihõf parkla' läbi ja löüdsõgi kaonu massina. Umaniku' õs mälehtä' eis', kohe tii viirde auto parkso'.

■ Viisa' sai' otsa

Hääle Leie kinnit, öt kõik 5387 viisat sai' otsa. Käepailu jakku kõigilõ. Kolm sissepääsuvärehit oll' ja päävärehtih oll' vaihtõpääll järekörd. Kellä neläni oll' tulõjit. Külälisi vaihol läbi laulupaiga vuursõ' Ilmaveere hotelli külälisõ auto', kinkõl oll' eriluba liikü' platsil. Ku liita' viisadõ saajilõ mano viil koori', rahvarõividõga ilma massulda sissesaja', kauplõja', sis oll' hinnangulidsõlt umbõstāpselt kuningriigipääv külälisi hulk 6400.

■ Anomamurõh

Kuusiku Varje mõõf meetridõ kaupa söögipakjilõ maid vällä, a pakja' õs olõ' ummi massin ja peräkärosit nii hoolõga mõõtnu', öks oll' kõigil meetrit mano vaia. Kõik sai lahendõdus. Pärnoja Ülle kõrrald' seto toiduala. Seto söögipakjido soovil oll' tuu paigutõt Leelolava lähkohe. A kõrralduslikult jäi tuu inemistõ loomulikust liikumissuunast tõistõ viirde. Niisamatõ juhaf sõira-leevā, piiragu, ollõ-hansa-taari-veini maitsmisõ telk maitsja' seto söögialast töösõlõ poolõ. Siski löüdsõ seto söögi sõbra' ka Seto Kõõgi üles. A vahtsõst nõssi üles üleskutsõ' – jouda' sinnāmaani, öt Seto Kük toit Seto Kuningriigi eis' ar'!

Mis aga anomidõga saa? Plastmassliudu ināmb tohi-i tarvita'. Korduvkasutõtuid mõsõ-i ināmbus pakjit, viskasõ' ar', nigu mõnõ' salahuisi tunnist'i'. Pandipakendidõga saat pettä' ja tiiä-i, kohe anda' ja kas raha tagasi saa. Normaalsidõ

anomidõ jaost olõ-i platsi pääl vett, öt mõskõ'. Soo segādus klaarus viil aastit, ennusta ma'.

■ 306 inemist hääleti' pudelisuvvõid

Kala Ingrid juhtsõ nigu öks käsitüü müüki, näpotüüvõistlust ja sookörd ka vabariikliku käsitüüpäävā sata külalist. Kauplõjit oll' 52, võistõl' 20 pudelisuvvüid, 306 hääletäjät valisi näpotüümeistris Otsa Sirje. Sillakõnõ päälavalt käsitüümüüjidõ mano oll' kit-sas, a saadi öks üle kraavi. Ingrid pand' tähele, öt seto kooridõ liikmõ', rahvarõivakandja', õs jovva' Ilolavalt seto käsitüü mano. Ilolava man oll' jo hoo-bis söögipakja'.

■ Seto kroon tugõvnõs

Järvelilli Rein, Seto Panga president, kinnit, öt kõvva kaubõldi Seto krooniga. Panka ostõt tagasi 300 Seto krooni. Kuna sularahaaautomaati õs olõ', ostõt kaardiga Seto kroonõ, öt saanu' ummi ostõ tetä', ku sulaeuro' otsa saanu'.

■ Kalapüük oll' hüä

Blumi Priit jäi hindä läbi viid kalapüügivõistlusõga rahulõ. Püüti ao pääle kol' kalla. Oll' vaatõmāngu, rahvast ja kallo ka saadi kätte.

■ Tarrosõ Rein kõrrald' vägümehe võistlust

Kõgõpäält tull' otsi' kimmit võistlõjit, kiä' valms rahva ette astma ja võidu pääle mängmä. Siski sai vägümehe võistlus peet. Katõsa kõvva miist võistõl' ja mis olõs Setomaa ilma vägümüihildä'.

Kõgõ om olnu öks lüümist ka käepailuga. Talo', mia' jäi' kuningriigi alalõ, sai' kompensatsioonis käepailu vastavalt elänikõ arvulõ, a tuu arv kuningriigipäävā naas nõsõma.

■ Tarrosõ Aira – Ilolava päälük – kõik leelovāgi rahul

Külä aktiiv löüdsõ, öt kohalik kuur saa avvu kõrralda' leelo-

kuurõ võistlusõ, kuuhtüüh pillimāngu ja tandsuvõistlusõga. Kirāvahetust leelokuu-rõga sai peetüs kuiõ kaupā. Sai vällä selgitet tulija', võistlõja', kuurõ liikmidõ arv ja löüt esiki koorijuhtõ telefoninumbri' ja aadressi'. Lähteülesannõ' kuurdu vällä pääle eelmidsõ aasta kuningriigi arotamisi, koh koori', laulja', tandsja' tahtsõ' ütte kotust, kohe kokko tulla' ja kuuu ummi kunstõ edendä' ni võistõlda'.

Leeloimā kujo lähkohe panti pistü telk ja matal tandsõ-lava, kohe saa ka iäkamb auvāärne leelokandja pääle astu'. Kaunistõdi ala pildistamisregele ja piltega, lilli-vaasõga, piiglidõga, istmis-kotussidõga, vaipuga. Kats tunni vidi' Mokornulga koori kats noorõmbat leelonaist – Liiva Kati ja Sivaoro Tiina iist leelo-, tandsõ- ja pillivõist-lust humoorikidõ kommentaarõga. Kooriliikmõ' oll' kõrraldamisõ man ja lauli' tervitüs-laulu. Saadi kitüpostitusõ' nii Heliste Leidalt ku Valgu Meelelt. Edesi liikü' võidu pääle võistlõva' koori' Nurmõlavalõ.

Kohalikulõ koorilõ om muidoki suur vaiv ja välläkutsõ' sääne asi hindä pääle võtta', jää-i umastõlõ aigu kuningriigih, a Leima Arne lohu', öt järgmistõh kuningriikeh võtt vasta mõni tõnõ kohalik kuur ja sis saa külälinõ olla'.

■ Tandsuvõistlus läts kõrda

Keerpalu Maarika juht' tandsuvõistlusõ kõrraldamist hiitrahe ja kimmä jalaga. Kuuhtüid tekki pillimehe võistlusõ kõrraldaja Andresoni Sigrega. Pillimehe' mängu' ja tandsja' tull' tandsma. Võidsõ' tulla', kiä' võistliva', võidsõ' tandsi', kiä' niisama tahtsõ' tandsi'. Hinda-jidõ nimmi kiäki õs üt'le' vällä, nuu' selgu' viil peräotsah.

Pillimehe ütts kimmüse näütäjä om jo tuu, kas tuldass timä pilli perrä tandsma. Võistlus oll' ilma pingeldä', lustlik ja läts

Nuursootska ja ülebsootska.

Sundelli Harri pilt

õkapite kõrda. Kimmäs pillilaagridõ vidäjä Andresoni Sigre uma suurõ laagrilisõ kogu-kunna toel tekki hüvvä tüüd. Ilolaval võistõldi kirmasõ vormih, mia oll' pikk unistus olnu leelotargul.

Leima Arne üt'le' tunnustavalt, öt öks hüä, ku uma valdkund kõrraldas umma võistlust.

Om jo kõnõld ka, öt õs pidānū' üldse võistlõma, a Kudre Raul üt'le'õt timä ku vana spordimiis kinnitās, öt võistlõminõ edendās õga alaga tegelemist. Ku edendās breiktandsu, edendās ka seto kasatskit.

■ Rahasepā Rainer vidi iist kõnõlõmisõ võistlust

Kõnõlõjit om veido. Ku võistlus om koorivõistlusõga üt'le' aol, saa-i keelekõnõlõja' osa võtta'. Siski võistlus oll' tuud tulõ edesi tetä', öt kiil elāvās jäänū'.

Kuritegevüst ka õs olõ', üt'le' politseinikust kirāmiis. Auto löüti üles. Siski läts Ilolava mant kaoma üt'le' laulja vanaimā valmstõt vaip. Pallõsi' Obinitsa tagasi saata'. Muuseumi aadressil. Jummal näge kõik.

■ Tedre talo ja muuseum – siist alā ja siih lõppi Seto Kuningriigi ala

Obinitsa külāvanõmb Blumi Priit, külāde selts, muuseumi-rahvas, Riitsaarõ Evar, Hõrna Aare, külä iistvidäjä' tahtsõ' alugsõst pääle, öt Kuningriik laiõnõsi' spordiplatsilt külā vaihõlõ. Nii tuu tullgi vällä ja Tedre talo pereh ja sõbra' tei' uma hoovi külälisilõ vallalõ, paksõ' kapstasuppi ja oll' ka kodokohvik. Pillimehe' oll' nii aamõtih, öt õs jovva' Tedre lavalõ, a õdagunõ kirmas oll' võimas ja ilolinõ.

Tedre talo aia pääle oll' Siimetsa Moonika ja muuseumi-rahva iistvõttõl ni Riitsaarõ Evari entusiasmi abil koostõt väiko Obinitsa aoluu näütüs, mia küündü 1990. aastini. Väiko tagasikaehus oll' olulinõ külāinemisilõ hindile sama pallo ku külälisilõ põnnõv.

Taadmuudu tulõ edesi tetä'. Niisamatõ Moonika kõrraldõt filmikuur oll' väega sündmus.

Leima Arne üt'le' kokkovõttõs, öt kõgõ toitlustamisõ ja meediaplaanõ man tohi-i

mi unõhta' tuud hõllandust, mia meid ühendās. Kuningriigi vaimu ja tunnõht. Soo olõ-i festival, soo om öks üt'le' rahva aasta kõõ suurõmb pidopäiv. Kõrraldav sootska vajas ka abilis.

Soovita abilis is nuursootskidõ polku. Pallo' näist ommaki' joba erinevidõ ülesandidõga kõüdet. Nuursootska Itse Rasmus paksõ umma api jo järgmäne hummok kuningriigipäävāl.

■ Kuningalaud oll' loogah

Kuningalavva katsõ' Mõtsaveere Jutussõ nimelidsõ kostipäävā kohviku pernaase' Siimetsa Moonika ja Metsiku Kadri. Kõik oll' hüä ja illoõ ni inemisõ' sei', jei' ni leeloti'. Heliste Leida, avvuvārt leelokandja ni pernaane, leelot nāile pikā pisaridõni kitmis-laulu.

■ Taad rongi ināmp piätādä' ei saa'

Edimāne ülebsootska Anipai Vello üt'le'õt taad Seto Kuningriigi rongi ināmp piätādä' saa-i, taa kihõtas edesi tulõvikku.

Paraad oll' lustilinõ.

Kohaliku hõimu Mehilāisi perre vägi oll' võimas.

Sundelli Harri pildi'

Kõnõlõ', kiä sa olõt, kost sa tulõt!

Ma olõ Itse Rasmus, vahtsõnõ nuursootska. Ma olõ peri Poloda nulgast, Väiko-Nedsäjä külästä (Kärnäkülästä).

Kost tull' mõtõh pruumi' nuursootskast kandidiiri'?

Mõtõh nuursootskast kandidiiri' oll' mul jo mitmõ aestaga iist. Ma olõ ütäl kõrral paku pääl saisnu (2018), ku minnu sinnä' saat' Grünbergi Maria. Kuus aestakka läts müüdä ja olli vahtsõst paku pääl, soo kõrd kõrdapiteh valmstõdult. Ma tiidse, õt ku suur vastutus tuu om ja õt tüüd tulõ hulga tetä'. Ku edimätsel kõrral lätsi paku pääle peräst Mariat, sis no' om tä mu kõrval nõvvoandjast.

Mändse lubadusõ sa anni', ku pakulõ saisi'? Midä sa tahat viil Setomaa hüäst ar tetä'?

Paku pääl saistõh sai pallõ kõnõldus. Mul om hulga mõttit ja plaanõ, midä ma taha ello viiä'. Ma lubasi olla' teküs üritüisi kõrraldamah ja sotsiaal-meediah. Ja viil lubasi kõrralda' vähäbält üts kõrd kuuh Setomaa kogokunna koolih kokko-saamisi, sis ma saa olla' päävä nuuriga' kuuh. Tuu päävä joosul ma lääsi' näidega' matkamma, kuuh arotasi', õt kiä om nuursootska, minkõga' tegeles ja mäntse' omma' plaani'.

Pallõ seto nuuri eläs ka välähpuul Setomaad. Kuis näid seto kultuuri mano haarta'?

Ma olõ jo alostanu kõnõlõ-misi nuuriga' tuul teemal. Ma taha minnä' Talinahe kokko saama Seto Latsi Kooliga' ja haarta' hindäga' üteh ka' innitsit nuursootskit. Nii mi saa hoita' seto kultuuri eloh ka' välähpuul Setomaad.

Mändsih (Setomaa) kot-sih sa tahasi' uma aamõtiao joosul ar kävvu'?

Ma olõ hüä pallõ müüdä Setomaad kaunu ja mul om rassõ üldä', ku pallõ om viil vahtsit läbikaumalda' kotosit. Ku kuvvagimuudu õnnahasi' päседä' tõõsõlõ poolõ kontrolljuunt ja avasta' tuud ilma, sis ma olõs väiga' rahu ja tenolik. Eesti poolõ pääl tahasi' inäbä uuri' Setomaa kotussidõ aoluku ja jutta.

Mille om Setomaa su jaost tähtsä?

Mõnõ aestaga iist käve mu seeh üts klõps ja peräst tuud naksi huvvi tundma Setomaa vasta – kultuuri, kombidõ ja aoluu vasta. Ma tunno, õt Setomaa om mu jaost ku kodo ja kogokund om mullõ väiga' tähtsä. Õga kõrd, ku ma olõ pikebält kohki' muial ja tulõ tagasi Setomaalõ, om mul ullihüä tunnõh, õt olõ no' kotoh. Tuu om midägi', midä om ilmvoimalda' seletä'.

Mia sullõ seto kultuuri man kõõ rohkõp miildüs?

Mullõ miildüs kõik seto kultuurih, a kõgõ lähebä' omma' mullõ Setomaa inõmisõ'. Nä omma' uhkõ' uma kultuuri pääle ja huulva' sügävalt umast kodokotusõst. Tuu om midägi', midä ma väiga' hinda ja avvusta.

Vabal aol sullõ miildüs tegeldä' video ni fotograafiaga. Mia and sullõ inspi-

Vahtsõnõ nuursootska Itse Rasmus.

Sundelli Harri pilt

Vahtsõnõ nuursootska

ratsiooni? Kiä om sullõ tuud opanu?

Soo küüsümüse pääle om rassõ midägi' üldä'. Mäntselgi' aol ma arvssi, õt nii video ku ka' fotograafia om tävveste vahtsõnõ ilm, midä saat eis' löüdä' ja mia lää-äi kunagi' igäväst. Pallõ' soo ala inõmisõ' omma' ülnü': „Soo olõ-õi tüü, soo om elämisõ muud.“

Mändsit filme sullõ hindäle miildüs kaia'? Mille?

Mul olõ-õi kindlat filmi. Ma kae filme, minkõst om midägi' oppi', a samah om kõõ aigu ka'

nalä-, armastusõ- ja märulifilme kaemisõ jaost. Tuuperäst, õt ma olõ filmindusõst huvitõt, sis ma kae filme mitmõ nulgalt, kae tõisildõ ku tõõsõ'.

Ku olõsi' lõpmalda pallõ aigu ni rahha, mändse filmi võisi' Setomaast tetä'?

Setomaa om väärt tuud, õt timmä üles võtta'. Mul om hulga filmimõttit, alostõh seto leelost ja lõpõtõh kuulõga'. Üts mu unistus om tetä' dokumentaalfilm Setomaast. A täpsebät tiidüst piat uutma – vaest kunagi' näet treilerit.

Midä sa tahat Setomaa noorilõ üldä'?

Ma taha üldä', õt peläku-ui silmä paistuda'. Ku midägi' väiga' tahat, sis sul om tuu jaost võimalus. Ma tahtsõ saia' nuursootskast ja nii ku nätä', no' ma

olõgi tuu. Aigu võtt', a asja sai. Ma tahtsõ avita' Seto Kuningriigipäivä kõrralda'. Helsti pääkõrraldajalõ ja minnu vöödõti hüä meelega' appi. Nä oodiki' nuuri hindäle appi. Peläku-ui hinnäst pakku'.

Määne om Setomaa aestagal 2074?

Aestagal 2074 om Setomaal 80. Seto Kuningriik ja seto kultuur om suurõst lännu ja pilises edesi, nii ku tä om tuud tennü sooni' aoni'.

Küüsse GRÜNBERGI MARIA

Mamma jutusõ' sai' tšuut tõõsõ näo

Kuningriigipääväl sai müügileti pääl jalki nätä' Rahasepä Raineri Mamma-lugudõga raamatut. Kukki mi olõ taa raamatuga tutvast saanu' joba 2021. aastal, tasos siski vahtsõlt silm pääle visada', selle õt olgugi kõrdus-trükk, om raamatuh üt-te-tõist muudõt. Ja muidogi omma' hüä' jutusõ' nuu', mia' lugõma kiskva'.

Kõköpäält paistus õks silmä kaas. Setokeeline ja eestikeeline päälkiri omma' no' mõlõmba' edekaasõ pääl. Edekaasõ pilt om küll sama, a seto kirä asõ-mõl om no' maaškakiri. Tagakaasõlt saami lukõ' ka raamatu tutvustust. Ni väikene Rainer, kar' avitsakõnõ käeh, om ka säääl üteh uma mammaga ni kullõs jutusit.

Kõõ tähtsämb om soo raamatu man tuu, õt ku inne sai setokeelist raamatut lukõ' ütsilde ja eestikeelist tõistpite käeh hoiõtõh, sis no' omma' eestikeeline ja setokeeline jutt pant kõrvotsi juuskma. Om hüä lukõ' ja võrrõlda', kuis mõnt sõnna üldäs ja kirotadas. Vai sis kaia' eestikeelidest üle, ku mõnt setokeelist sõnna tiia-i.

Lukõ' om ka selle hüä, õt kiri om suurõmb ku raamatu edimädseh välläandõh.

Raamatuh om ka pilte inämb ku inne. Ja muidogi kutsva' Mõtsaluigõ Epu tett ilosa' pildi' kaema, tiit õkva ku võluilma värehti vallahõ. Õt pilte olõ-i inämb topelt, sis om raamat ka tšuut ohemb, innidse 100 lk asõmõl om no' 72 lehekülge. A muido omma' jutusõ' õks sama', siih-säääl mõni tävvendüs.

Rainer omgi sääne miis, õt tä kõik aig pruum asju parembast praavita'. Ilosambast ja tävvelikumbast. Ma pelgä, õt ku soo raamat ka kipõstõ ar' ostõ-tas (nii om timä raamatidõga õks lännu), sis praavitas' Rainer vahtsõ trükü jaost raamatut viilgi, mis sis õt niigi jo hüä.

Üts asi viil. Ku no' jalki mõtlõ Seto Kuningriigi pääle, koh Rainer raamatuleti takah sais, sis säääl lavva pääl oll' hulk raamatit, mis täl kõik jo hindäl kirotõt, oll' jutta ja luulõtuisi. Kõik ütesä raamatut om vällä tulnu mõnõ aasta joosul: 2020 kooni 2024. A ma kai, õt lavva pääl oll' õks viil ruumi ka nii mitmõgi raamatu jaost. Looda, õt Rainer arvõstas taa asaga ja pand mi rõõmust viil midä kirja.

PALMI SILVI

„Mamma jutustused / Mamma jutusõ“

- Autor: Rahasepä Rainer
- Toimõtaja: Palmi Silvi
- Seto kiilde tõlknu': Sarvõ Õiõ
- Kujondanu': Rahasepä Rainer ja Aveli Kristiina
- Joonistanu': Mõtsaluigõ Epp
- Trüknü': Greif OÜ
- Nõvvuandja ja sõnasäädja: Rahasepä Maria

Anti avvu suurõlõ seto lauluimäle Miku Odelõ

19. augustil oll' Miku Ode 100. surma-aastagapäiv ja aastaga algusõh oll' 160. sünnüaastagapäiv.

MTÜ Helbi Küläseltsi iistvidä-misel panti 18. lõikuskuu pääväl Helbi külä keskipaigah, koh oll' Ode elopaik pääle mehele-tulõkit 35 aastakka, mälehtüs-kivi ja tetti tenokumardus ütele suurõmbalõ seto leelonaaselõ.

Ode värsiperändüse maht om ilmotsalda suur ja om kogomahult Vabarna Anne takah auvääritsel tõsõl kotusõl. Hagu Pauli kirjapantu perrä om Ode perändüse suurus kogoni kolmandal kotusõl kogo lääneme-resoomõ piirkunnah. Ja elosaa-tuski rasõhõbast rassõmb – nii rassõ, ku viil mõtõlda' mõis-tat ja vaivalt kanda' jovvat. A leelo oll' tuu, mia Odet avit' ja ello jättf. Seto leelo oll' kiroto't sisse timä veregruppi ja imäpii-mäga üteh ant.

Mitmit kõrdi pääle Ode surma tetti hüätegevusüri-tüisi timä mälehtüse jäädvus-tamisõs, a kunagi es saia' vaja-likku summat kokko. Petsere liina oll' esiki plaan 1930. aastagal ausammas Odelõ panda', a jäi tegemäldä. A no' sis 100 aastaga peräst sai võlga veidü-kene vähendet.

Miku Ode mälehtüskivi avaminõ Helbil.

Eräkogo pilt

Mälehtüskivi pühits ja hinge-palvusõ pidi Luhamaa ja Miikse kerigu preestri esä Heridon.

Kivi avamisõ iist saisi' hüä nii mõnõki' eräannõtaja' ja kivi panti püstü 100% eräkapitali toel. Mälehtüskivi avamisõl kõnõli Linnamäe Helena, kiä oll' uurnu põhälikult Miku Ode ello, loomungut ja rassõt elosaa-

tust. Hüä sõnaga toeti' ülemb-sootska Uibolehe Urmo ni Seto-maa vallavaltsusõ kommunikat-sioonijuht ja Uusvada kultuuri-külä vedosnik Järvelilli Rein. Kohal oll' ka Miku Ode sugu-puu neländä põlvõ järeltulõja Variku Ilme, kiä umma esimmä hüä sõnaga suguvõsa perimüse perrä meenut'.

MTÜ Helbi Küläselts ten-näs kõiki annõtajit: Vahesaarõ Vollit, Linnamäe Taavit, Sarvõ Õiõ. Küläselts tennäs kõiki, kiä' nõvvu ja jovvuga kivi ava-misõlõ üteh aviti' – Talupoja Meelist, Toomiku Vallit, Svetat ja Pavelit, Smorodini Martinit, Varosõ Arnot, Lobjaka Laurit. Tenokumardus tee, leelonaa-sekösõ' iihotsah Ahvena Maari-kaga, kiä' ti Ode laulõ ja ka tõisi leelolaulõ üle Helbi külä lakja lasiti ja ilosat päivä viil ilosam-bas teiti.

MTÜ Helbi Küläselts tennäs kõiki noid 100 vai rohkõmbatki kohalõtulõjat, kiä' mälehtüskivi avamisõlõ tulõkit pallõs es pia' vai tulli' kohalõ ka järgmitsõl pääväl, õt arvu saia', määne om soo Petsere liina lähküne paik, soo Setomaa uhtorgõ pääline tasatsõ maa pääline kotus, koh edevanõmba' omma' elänü', latsi kasvatanu' ja pallõ tüüd tennü'. Kost hummogu võeti piimämannõrgu' kannipuuga sälgä ja rühiti 4 km Petsere liina turu poolõ. Pühiaigu ja pühä-päivil minti Taeluva kerigu ja kalmuaia poolõ, kohe jääs ast-misõs 2,5 km, õt hinglele rahu saia' ja edevanõmbit mälehtä'.

Aiteh kõigilõ!

Küläseltsi nimel
RIVESE HELEN
ja **LINNAMÄE HELENA**

V seto päiv Viländimaal

Seto nädäli seeh pidävä' Viländimaa seto' pühapäävä, 6. oktoobril alostusõga' kell 12 Viländimaal Saarõpeedi rahvamajah seto päivä.

Saat kuulda' seto leelot, nätä' seto tandsa ja kullõlda' ettekannõht seto söögikultuurist.

Kaemisõst om säet näütüs seto välläummõld tiranigõst. Kõiki oodõtas üteh laulma ja tandsma.

Tulõ' ja olõ' Viländimaa Setomaa!

Mano saat küüsüdä' Heli käest numbril 5188720.

SÜNNÜPÄÄVÄ' SEPTEMBRIH

Tuulõ Brittany – 25

5. september
Helmise leelotütrik

Ahvena Marika – 51

7. september
leelo- ja pillinaane,
Seto Kongressi
Vanõmbidõ Kogo liigõh

Ojametsa Lea – 48

7. september
Hõpõhelme'
ja Meremäe mehe'
leelonaane

Toomõ Iti – 58

8. september
leeväküdsäjä,
Lummo Kati
leelopargi laulja

Raudoja Ahto – 50

8. september
sootska, Seto Instituudi
vedosnik

Laaneotsa Annela – 46

8. september
sootska, Seto Latsi Kooli
vedosnik

Pliineri Natalja – 73

10. september
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Tarrosõ Aira – 60

11. september
Mokornulga koori
leelonaane

Agafonova Marju – 60

11. september
Hõpõhelme' ja Meremäe
mehe' leelonaane

Sibula Tiit – 45

11. september
muusiumitüütäjä,
Liinatšura' laulumiiis

Lassi Signe – 54

14. september
Sõsarõ leelonaane

Variksoo Elena – 31

14. september
Tsirgukösõ' koori
vedosnik Petserih

Tullusa Kaja – 60

15. september
Setomaa Liidu
kirotaja

Valgu Meel – 39

16. september
pillinaane,
Lummo Kati
leelopargi laulja

Helmi Aino-Maria – 80

18. september
Hõpõhelme' ja Meremäe
mehe' vedosnik,
Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Luga Maie – 64

19. september
Sõsarõ leelonaane

Karro Kärt – 25

22. september
Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Nurmeotsa Juta – 71

23. september
Helmise leelonaane

Kauksi Ülle – 62

23. september
kiränik, Mokornulga koori
leelonaane

Ristimäe Ingrid – 68

25. september
Ilolisõ ja Madara'
leelonaane

Lehese Ester – 57

25. september
Mokornulga koori leelo-naane, Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Liivago Imre – 37

25. september
Verska Sanatooriumi
haldusjuht

Kuurmaa Lenna – 39

26. september
Lummo Kati
leelopargi laulja

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Laine Nõlvand	93
Ludmilla Lennuk	91
Maria Saarela	91
Raissa Rassadkina	91
Aino Lummo	88
Raissa Rogatšova	87
Maria Nisu	86
Maria Tillo	85
Helgi Ubinhain	84
Hulda Helekivi	84
Küllli Kauksi	83
Evald Pähn	82
Aari Veski	82
Silvia Eelsalu	81
Viktor Harju	81
Aino Ledjanova	79
Kalju Teppo	79
Endel Toomemägi	77
Pille Noon	77
Viktor Perve	77
Mihhail Bogatov	77
Senni Tamm	76
Nikolai Prokopjev	76
Vaido Kooser	75
Koit Laanemäe	75
Aare Kuura	75
Luule Tuusa	74
Mihail Matrosov	74
Olvi Mets	72
Leili Sillaorg	72
Väino Lõhmus	72
Hillar Sillaorg	72
Toivo Paap	72
Heino Parm	72
Juta Nurmeots	71
Lembit Alve	70
Valeri Haak	70
Sirje Laanemäe	70
Lembit Toomiste	70
Maie Krahv	70

Paasapäiv Obinitsah

Paasapääv ristikük ümbre Obinitsa keriku. Sundelli Harri pildi'

Rongkük järve õnnistamisõlõ Obinitsah 18. augusti õdagu.

SÜNDMUSÕ' SETOMAAAL

- 1. september** kell 12 tarkusõ-päävä aktus Treski muusika- ja inspiratsioonikeskusõh Setomaa Kooli, Setomaa Gümnaasiumi ja Setomaa Latsiaia opilaisilõ, oppajilõ, latsivanõbilõ, haridusõ sõbrolõ ja toetajilõ.
- 8. september** kell 12 vanavanõbidõ päiv Põhalaagri matkaraal.
- 14. september** kell 12 Setomaa külli mängu' Rõsnah.
- 21. september** kell 12 väiko-maapäiv Laossinah.
- 22. september** kell 13 ümbre Verska järve juuskminõ, pääle nakas Verska staadioni päält.

Leinämi

- † Arvi Karpats
- † Madis Obring
- † Enno Kausmees
- † Jevpraksinia Štšegoleva
- † Meelis Maresk
- † Nigul Kiho

103. AASTAKKA
XIV
SETO
KONGRESS
9. oktoobril 2024